

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lenka Beránková

**Rekognice osob v trestním řízení
(vybrané problémy)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Marek Dvořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 11. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 122 868 znaků včetně mezer.

Lenka Beránková
diplomantka

V Teplicích dne 7. 11. 2024

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doktoru Dvořákovi za vedení této práce a jeho lidský přístup.

Mé hlavní poděkování ale samozřejmě patří mé rodině, která mě po celou dobu studia podporuje. A to nejen důvěrou, kterou ve mě vkládají, ale i materiálním zázemím, které mi poskytují a které není samozřejmostí.

Obsah

Úvod	1
1 Obecně o rekognici	4
1.1 Pojem	4
1.2 Dělení rekognice	5
1.3 Osoby účastníci se rekognice.....	7
1.4 Fáze rekognice	9
1.4.1 1. Obligatorní fáze: předchozí výslech znovupoznávající osoby dle § 104b odst. 2 trestního řádu.....	9
1.4.2 2. Obligatorní fáze: Znovupoznání	9
1.4.3 3. Podmíněně obligatorní fáze: Následný výslech znovupoznávající osoby dle § 104b odst. 8 trestního řádu.....	10
1.5 Vztah k jiným odvětvím	10
2 Vybrané psychologické aspekty ovlivňující rekognici se zaměřením na plynutí času a faktory ovlivňující vytvoření chybných vzpomínek	13
2.1 Čas mezi událostí a výslechem	14
2.2 Upevnění paměťové stopy před možností provedení rekognice	17
2.3 Úskalí lidské paměti	19
2.4 Zpětné ovlivnění	20
2.4.1 Ovlivnění spolusvědky.....	20
2.4.2 Ovlivnění médií a sociálními sítěmi	23
2.4.3 Ovlivnění při provádění úkonu	25
2.5 Vliv stresu na zapamatování.....	26
2.6 Vliv alkoholu na zapamatování a schopnost rozpoznat.....	29
3 Dvojitá rekognice podle § 104b odst. 4 trestního řádu	32
3.1 Podmínka nemožnosti konání rekognice <i>in natura</i>	33
3.2 Hledisko časového odstupu	34

3.2.1	Judikatura k podmínce bezprostřednosti.....	35
3.2.2	Psychologická východiska časového odstupu.....	37
3.2.3	Použití podmínky bezprostřednosti na předchozí ukázaní, které není rekognicí <i>in foto</i>	40
3.3	Shrnutí poznatků o dvojité rekognici a doporučení.....	42
4	Zákaz sebeobviňování se a rekognice podle funkčně-dynamických znaků.....	45
4.1	Argumentace podporující povinnost účastnit se rekognice	48
4.2	Argumentace proti povinnosti účastnit se rekognice.....	49
4.3	Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06	50
4.4	Závěr k zákazu sebeobviňování.....	51
	Závěr.....	53

Úvod

„Výsledná důkazní síla rekognice, jakožto úkonu v zásadě neopakovatelného¹ (za jistých okolností i neodkladného), který může ve svém celku s výpovědí poznávající osoby zůstat jako klíčový důkaz o vině, může být aktivitou orgánu činného v trestním řízení, který ji provádí, výrazně posílena. Vedle zcela zásadního požadavku na respekt k procesním předpisům je možné najít vodítko v odborné literatuře z oboru psychologie a kriminalistiky.“²

Tato právní věta byla zařazena spolu s dalšími do Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu. Odráží slabá místa rekognice, jimiž jsou, dle mého přesvědčení, její provedení orgány činnými v trestním řízení a její nutné vnímání v souladu s psychologickými a kriminalistickými poznatky.

Zejména proto, že při rekognici nedochází k vyvolání z paměti dříve ofotografovaného snímku, jak trefně uvádí Protivínský,³ ale dochází k ukládání dříve smysly vnímaného vjemu a následnému psychickému procesu jeho vyvolání.⁴ Ukládaná informace je selektivní a odráží se v ní předchozí životní zkušenosti jednotlivce – jeho vzpomínky.

Teoretický úvod této práce má za cíl uvést čtenáře do základních náležitostí, které s rekognicí souvisí. Je také využit k definici pojmů, které jsou dále v textu práce využívány. Přestože se kapitola značně obecně zabývá rekognicí, klade na vhodných místech zaměření na rekognici osob, která je hlavním tématem této práce především pro její atraktivitu a náročnost provedení. Zejména pak proto, že očitému svědectví je přikládán v praxi značný význam, který může a je často chybný, a přitom téměř neověřitelný.⁵

¹ K neopakovatelnosti a neodkladnosti srov. § 104b: Rekognice. In: JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 837-839. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16.

³ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra, 1971, str. 21. ISBN nepřiděleno.

⁴ Srov. podkapitulu Úskalí lidské paměti 2.3.

⁵ Vycházím ze závěrů, které ve své práci cituje Dvořák. Srov. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-532-6, str. 15. Jde o knižní publikaci dizertační práce, pro účely této diplomové práce bude citována pouze knižní publikace. Dizertační práce je: DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Dizertační práce, vedoucí Jelínek, Jiří. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2021.

Jak bude dále nastíněno, je problematika rekognice široká. Zároveň o ní bylo v obecné rovině již často pojednáváno. Autoři se zaměřením na trestní právo a kriminalistiku akcentují především ústavněprávní rozměr, reflektují vývoj rekognice v čase a popisují způsob provedení rekognice v souladu s kriminalistickými metodami.⁶ Autoři se zaměřením na psychologii naopak zkoumají psychologické aspekty rekognice, především na základě zahraničních studií.⁷ Pro správné pochopení a provedení v praxi je potřeba propojit tyto zdánlivě oddělené světy. Proto se v první kapitole této práce zaměřím na psychologické aspekty na straně znovupoznávající osoby. Konkrétně, jak na ni může působit čas mezi trestněprávně relevantní událostí a tím, než dojde k samotnému rekogničnímu úkonu, včetně dalších vnějších vlivů, které mohou mít za následek ovlivnění výsledku rekognice. Rozsáhle se tomuto tématu věnoval Dvořák⁸ a Trojanová,⁹ tato kapitola na ně navazuje a snaží se o rozšíření problematiky.

Druhá kapitola se zaměřuje na dvojitou rekognici, což je zákonem předpokládaný postup, při němž je za splnění podmínek možné po rekognici *in foto* konat rekognici *in natura*. Jedná se tak o výjimku z neopakovatelnosti rekognice. Autoři se v souvislosti s dvojitou rekognicí zaměřují především na způsob jejího provedení, častým terčem kritiky je pak výběr pomocných objektů do obou rekognic. Shledávají přitom za problematické, že je znovupoznáváná osoba často jedinou opakující se osobou v rekognici.¹⁰ I přes důležitost této otázky si dovoluji kapitolu zaměřit jiným směrem, který pokládám za neméně důležitý. Kapitola se totiž zabývá dvěma podmínkami, které je potřeba splnit pro konání dvojité rekognice. Aby bylo možné provést prvotní rekognici *in foto*,

⁶ Srov. např. MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9. nebo MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠÁMAL, Pavel. Rekognice. In: *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: Beck, 2003. str. 463-465. ISBN 80-7179-678-6.

⁷ Srov. POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-923-2. nebo TROJANOVÁ, Hana. *Rekognice-rozhodovací strategie a sociálně-kognitivní mechanismy uplatňované v procesu identifikace*. Praha, 2022. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce Boukalová, Hedvika.

⁸ Srov. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. *Op. cit.*

⁹ TROJANOVÁ, Hana. *Rekognice-rozhodovací strategie a sociálně-kognitivní mechanismy uplatňované v procesu identifikace*. *Op. cit.*

¹⁰ Srov. PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 109. nebo DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 205.

je nutné splnit podmínku, že není možné ukázat osobu, která má být poznána. Na základě judikatury a odborné literatury popisují situace, které splňují tuto podmínku a odůvodňují konání rekognice *in foto*. Druhou podmínkou je zákaz bezprostřední rekognice *in natura* po předchozí rekognici *in foto*. Analýzou soudních rozhodnutí nejdříve popisují přístup soudů k této otázce, následně poskytují pohled založený na psychologických výzkumech. Neopomím ani postupy, které nesplňují náležitosti rekognice, ale dochází při nich k ukázání osob znovupoznávající osobě, přesto jim soudní praxe přiznává význam pro posouzení následné rekognice *in natura*. V závěru kapitoly shrnuji doporučení plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu a na základě psychologických studií připojuji vlastní doporučení.

Třetí kapitola dovršuje výklad o rekognici jako úkonu s přesahem do jiných oborů. Pozornost je věnována ústavněprávním aspektům rekognice. Zejména na spor, jenž se týkal možnosti donucovat znovupoznávanou osobu k rekognici. Než došlo k rozuzlení této otázky Ústavním soudem, vedla se odborná debata, kde jedna skupina argumentovala tím, že není možné nikoho nutit, aby sám proti sobě pomáhal obstarávat usvědčující důkazy, tedy aby se sebeobviňoval.¹¹ V opozici k nim jiní autoři zastávali názor, že není možné paralyzovat orgány činné v trestním řízení nemožností fakticky získat důkazy.¹² Názory obou skupin jsou v kapitole popsány. Dále je předložen zlomový náleží Ústavního soudu a popsány argumenty, které k tomuto rozhodnutí vedly. Kapitola taktéž akcentuje problematiku rekognice podle hlasu.

Cílem práce je poskytnout pro praxi využitelné závěry týkající se rekognice osob. Zejména je pozornost věnována znovupoznávající osobě a doporučením orgánům činným v trestním řízení, jak s touto osobou pracovat pro co nejlepší vytěžení důkazu, jehož je znovupoznávající osoba v případě očitého svědectví nositelem.

¹¹ FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. Online. *Kriminalistika*. 2004. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

¹² KONRÁD, Zdeněk. Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? Online. *Kriminalistika*. 2006, roč. 39, č. 2. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

1 Obecně o rekognici

1.1 Pojem

Rekognice během let doznala díky judikatuře¹³ procesní úpravy. Nejdříve se rekognice řídila pouze ustanovením § 93 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále jen „**trestní řád**“), ale při novelizaci zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, došlo mimo jiné na přidání ustanovení § 104b do trestního řádu, který upravuje institut rekognice. Do doby samostatného zakotvení úkonu rekognice se vedl v teorii spor,¹⁴ zda jde o samostatný důkazní prostředek, nebo o specifickou formu výslechu. Zatímco Musil a kolektiv uvádějí, že jde o samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti a jasně oddělují rekognici od výslechu,¹⁵ Draščík a kolektiv považují rekognici za samostatný důkazní prostředek až právě od výše definované novely.¹⁶ Dnes již není pochyb, že jde o samostatný procesní úkon a také důkazní prostředek.¹⁷

¹³ Samotná důvodová zpráva k novele trestního řádu blíže nevysvětluje důvody pro jednotlivá pravidla rekognice zakotvená do § 104b trestního řádu. K nově vloženým ustanovením upravujícím některé zvláštní způsoby dokazování je poznamenáno pouze: „*V trestním řádu není vyčerpávajícím způsobem upraven postup při provádění některých jinak poměrně často využívaných úkonů (konfrontace, rekonstrukce, rekognice, vyšetřovací pokus, prověrka na místě). V zájmu právní jistoty se navrhuje postup při provádění těchto úkonů doplnit v souladu s poznatky kriminalistiky a praxe, která se pod vlivem judikatury vytvořila.*“ Z: Vláda: Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 265/2001 Dz.

¹⁴ Srov. BENEŠOVÁ, Marie. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 104b trestního řádu o rekognici z hlediska procesního způsobu provedení tohoto úkonu. Sbírnka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2003, č. 4.

¹⁵ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠÁMAL, Pavel. Rekognice. In: *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: Beck, 2003. str. 463-465. ISBN 80-7179-678-6.

¹⁶ DRAŠČÍK, Antonín; HASCH, Karel; NOVÁKOVÁ, Šárka; SOVÁK, Zdeněk; ŠEVČÍK, Vlastimil et al. Konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě. In: *Trestní právo procesní*. Vyd. 2. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. str. 283-289. ISBN 80-86432-20-3.

¹⁷ Stále jako specifická forma výslechu uvedena v: PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1539. ISBN 978-80-7400-465-0. Nebo Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16, odst. 32.

A právě toto vydělení a vymezení vůči výslechu přináší odpověď na otázku, co to rekognice vlastně je. Rekognice byla zákonodárcem zařazena v trestním řádu do části první, hlavy páté, oddílu třetího nazvaného *Některé zvláštní způsoby dokazování*. Jde tedy o důkazní prostředek, při němž má znovupoznávající osoba znovu poznat dříve vnímanou osobu, zvíře, či věc mezi dalšími pomocnými objekty, tzn. buď ztotožnit osobu, zvíře, či věc, nebo je vyloučit. Oproti výslechu, kdy dochází k pouhému popisu dříve vnímaného, je k dosažení účelu rekognice – identifikace – potřeba objekt znovu vnímat, tedy mít ho k dispozici.

V kriminalistických učebnicích je rekognice definována například takto: „**Rekognice je metoda kriminalistické praxe (v trestním řízení procesní úkon podle § 104b TrŘ) využívající, v procesu identifikace kriminalisticky významných objektů, schopnosti člověka znovupoznat předváděný objekt na základě paměťové stopy, podpořené asociací identifikačních vlastností předváděných objektů.**“¹⁸ Přičemž pro další výklad je nutné seznámení se s pojmem *paměťové stopy*. Ta je podle Strause „*odrazem objektivní reality, který vznikl a formoval vědomí člověka v příčinných souvislostech s kriminalisticky významnou událostí.*“¹⁹

1.2 Dělení rekognice

Existují různá kritéria, na jejichž základě lze rekognici rozdělovat. Jedná se o teoretické dělení, které mezi různými autory vykazuje marginální rozdíly.²⁰ Přesto je vhodné mít o nich základní přehled pro lepší orientaci v celkové problematice.

Dělení podle charakteru rekognovaného objektu:

1. osoby:
 - a. živé;
 - b. mrtvoly nebo jejich části;
2. věci:
 - a. movité;
 - b. nemovité;
3. zvířata:

¹⁸ KONRÁD, Zdeněk a kol. Rekognice. In: *Kriminalistika - Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, str. 86. ISBN 9788073808594.

¹⁹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. str.26. ISBN 978-80-7380-095-6.

²⁰ Viz poznámku pod čarou 21.

- a. živá;
- b. mrtvá nebo jejich části.^{21,22}

Dělení podle původnosti rekognovaného objektu:

1. rekognice *in natura* – jde o předvedení objektu v hmotné podobě;
2. rekognice modelů – je použit zástupný model objektu; většinou jde o fotografii (hlavně u rekognice osob), pak jde o rekognici *in foto*.²³

Dělení podle identifikačních znaků rekognovaného objektu:

1. rekognice podle statických (anatomicko-morfologických) znaků osob a zvířat (živých i mrtvých);
2. rekognice podle funkčně-dynamických (pohybových) znaků živých osob (chůze, řeč, mimika atd.);
3. rekognice podle vnějších znaků věcí movitých a nemovitých.²⁴

Dělení podle způsobu předvedení rekognovaného objektu:

1. Simultánní rekognice – objekt je předveden v rámci skupiny;
2. Předvedení jediného objektu – při rekognici mrtvoly či její části;
3. Sekvenční rekognice – postupné a jednotlivé předvedení typicky využívané při rekognici podle funkčně-dynamických znaků nebo nemovitých věcí.²⁵

Dělení podle úkolu (cíle) subjektu při rekognici:

1. ztotožnění neznámého objektu – to bude v praxi účelem většiny rekognic;
2. ztotožnění známého objektu – při rekognici mrtvoly,²⁶ osoby s amnézií, či osoby, která se vydává za někoho jiného.²⁷

²¹ KONRÁD, Zdeněk a kol. Rekognice. In: *Kriminalistika - Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Op. cit., str. 86-87.

²² Např. Dvořák druhovou rekognici zvířat dále nedělí. Srov. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-532-6, str. 55.

²³ KONRÁD, Zdeněk a kol. Rekognice. In: *Kriminalistika - Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Op. cit., str. 86.

²⁴ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Op. cit., str. 56.

²⁵ KONRÁD, Zdeněk a kol. Rekognice. In: *Kriminalistika - Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Op. cit., str. 87.

²⁶ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 50.

²⁷ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004, str. 286. ISBN 80-7317-036-1.

Jak bude dále ukázáno, je často používanou formou ve vědeckých výzkumech *rekognice prázdná*.²⁸ Jak název napovídá, jedná se o rekognici, v jejíž tzv. *baterii* chybí poznávaný objekt. Tou se přitom označuje skupina objektů, které jsou ukázány v rámci rekogničního úkonu.²⁹

1.3 Osoby účastníci se rekognice

Pro lepší pochopení, jak rekognice osob probíhá, uvádím osoby, které se jí musí či mohou účastnit. Tento výčet má za cíl upozornit na okruh osob, které do rekognice vstupují, a v kontextu následující kapitoly může poskytnout širší rámec pro pochopení ovlivnění, ke kterému může dojít před a v průběhu realizace rekognice.

- **Objektem rekognice** je poznávaná osoba (dikcí zákona „*osoba, která má být poznána*“³⁰), věc či zvíře; tato práce se zaměřuje dále pouze na rekognici (živých) osob, místo označení objekt bude na vhodných místech používáno označení pachatel (s tímto pojmem pracují dále citované výzkumy), dále také procesní označení podezřelý³¹ a obviněný.³²
- **Subjektem rekognice** je osoba (znovu)poznávající; subjektem může být zásadně pouze živý člověk, zákon v § 104b trestního řádu používá „*podezřelý, obviněný nebo svědek*“, tento výčet ovšem není konečný a subjektem v případě rekognice mrtvolý může být jakákoliv osoba, která je schopná mrtvou osobu ztotožnit. Protivínský dále přidává jako možný subjekt osobu poškozeného, která může znovupoznávat pachatele.³³ S ohledem na to, že nejčastějšími subjekty jsou svědci,³⁴ bude v této práci zástupně používáno pojmu svědek namísto pojmu subjekt.

²⁸ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 293.

²⁹ GILLERNOVÁ, Ilona a BOUKALOVÁ, Hedvika. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. str. 208. ISBN 80-246-1293-3.

³⁰ Srov. ustanovení § 104b trestního řádu.

³¹ Srov. ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu.

³² Srov. ustanovení § 32 trestního řádu.

³³ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 49.

³⁴ K pojmu svědek srov. ustanovení § 97 trestního řádu. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 43.

- **Pomocné objekty**, nebo také figuranti. Zatímco v roce 1994 Musil uvádí, že by měli být alespoň dva (tedy znovupoznáváný objekt a dva pomocné objekty),³⁵ dnes ustanovení § 104b odst. 3 trestního řádu stanoví, že je nutné ukázat znovupoznáváný objekt společně s nejméně třemi dalšími pomocnými objekty.
- **Administrátorem** je většinou člen policejního orgánu – vyšetřovatel. Výjimečně může být realizován dozorujícím státním zástupcem.³⁶
- **Osoba, která není na věci zúčastněna neboli nezúčastněná osoba** má při provádění rekognice klíčový význam.³⁷ Musí být řádně identifikována do protokolu o rekognici, neboť můžou v budoucnu vyvstat pochybnosti o řádném průběhu rekognice a nezúčastněná osoba může být vyslechnuta k jejímu průběhu. Díky tomu, že nemá nezúčastněná osoba zájem na výsledku rekognice a ani vztah k dané trestní věci nebo zúčastněným osobám, měla by její výpověď být objektivnější.
- **Přítomnost státního zástupce** není při rekognici zákonem vyžadována, ale může se jí dle vlastního uvážení účastnit v souladu s ustanovením § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu.
- **Soudce** je jakýsi dozorce nad právy podezřelého při provádění rekognice jako tzv. *neodkladného a neopakovatelného úkonu*,³⁸ neboť podezřelému ve fázi prověřování nesvědčí tak široký okruh práv, které by měl, pokud by se rekognice účastnil, v postavení obviněného. Nemusí mít obhájce, na jehož účast by měl právo v rekognici konané po zahájení trestního stíhání.³⁹ Omezenější okruh práv, které tak může podezřelý uplatnit, zvyšuje požadavek na standard provedení úkonu rekognice – v protokolu musí být řádně odůvodněno, proč je nutné, aby rekognice proběhla jako neodkladný a neopakovatelný úkon. Účast soudce je v tomto režimu povinná pro procesní bezvadnost úkonu.

³⁵ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1994. str. 165. ISBN 80-206-0423-5.

³⁶ Srov. ustanovení § 215 odst. 2 trestního řádu. Z tohoto ustanovení také plyne, že rekognici může v hlavním líčení provést nejen státní zástupce, ale též obžalovaný nebo obhájce. Srov. § 104b: Rekognice. In: JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou, Op. cit.*, str. 837-839.

³⁷ Účast nezúčastněné osoby plyne z ustanovení § 104b odst. 1 *in fine* trestního řádu.

³⁸ Srov. ustanovení § 158a a § 160 odst. 4 trestního řádu.

³⁹ Srov. ustanovení § 33 odst. 1 ve spojení s § 165 odst. 2 trestního řádu.

- Dalšími osobami, které se mohou rekognice účastnit podle potřeby, může být obhájce obviněného,⁴⁰ zmocněnec poškozeného, či jeho důvěrník, dále také zákonný zástupce nebo opatrovník osoby, která není plně svéprávná, nebo osoby, která je omezená ve svéprávnosti. V některých případech je vyžadována také účast orgánu sociálně právní ochrany dětí. Psycholožky Gillernová, Boukalová a kolektiv uvádějí, že může být vhodná účast i psychologa v průběhu rekognice. Ten může pomoci orgánům činným v trestním řízení s interpretací reakcí subjektu.⁴¹

1.4 Fáze rekognice

1.4.1 1. Obligatorní fáze: předchozí výslech znovupoznávající osoby dle § 104b odst. 2 trestního řádu

Zákon stanoví, že se osoby: „*vyslechnou o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a o znacích nebo zvláštnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat.*“⁴²

Význam této fáze a její případná rizika budou rozebrána v následující kapitole. Zde jen uvádím, že cílem předchozího výslechu je zajistit popis osoby v minulosti vnímané v souvislosti s trestněprávní událostí. Informace, které subjekt vypoví, mají sloužit k vybavení dříve vnímaného a připravit subjekt na samotnou rekogniční fázi. Zároveň fungují jako jakási pojistka, když umožňují administrátorovi zachytit rozdíl mezi tím, co subjekt vypověděl o dříve vnímané osobě a jakou osobu následně označil v 2. fázi. Závěry této části se zapíší do protokolu o rekognici podle ustanovení § 55 an. trestního řádu.

1.4.2 2. Obligatorní fáze: Znovupoznání

Tuto fázi lze chápat jako rekognici v užším smyslu, jde o samotný rekogniční úkon. Subjektu jsou ukázány objekty v baterii. Ten má následně sdělit, zda některý z objektů ztotožnil s dříve vnímanou osobou v souvislosti s trestněprávní událostí, nebo ne. Podstatnou součástí této

⁴⁰ K postavení obhájce srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012, Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000.

⁴¹ GILLERNOVÁ, Ilona a BOUKALOVÁ, Hedvika. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. str. 208. ISBN 80-246-1293-3.

⁴² Ustanovení § 104b odst. 2 trestního řádu.

fáze je poučení osob, jak subjektu, objektu, tak osoby nezúčastněné. V baterii musí být poznávaný objekt a nejméně tři další pomocné objekty.⁴³

Průběh – včetně poučení – se zaznamenává do protokolu o rekognici.⁴⁴ Pokud subjekt vybere některý z objektů, je do protokolu zaznamenáno také jeho sebehodnocení jistoty výběru. V teorii se také objevuje doporučení rekognici zaznamenat pomocí fotografií, nebo videa.⁴⁵

1.4.3 3. Podmíněně obligatorní fáze: Následný výslech znovupoznávající osoby dle § 104b odst. 8 trestního řádu

K následnému výslechu se povinně přistupuje pouze v případě, že je zjištěn rozpor mezi závěry 1. a 2. fáze rekognice, a to z důvodu jeho objasnění. Ne vždy musí být tento rozpor důvodem k pochybnostem o věrohodnosti svědka. Administrátor může například za rozporuplnou výpověď považovat strohou výpověď s následným znovupoznáním, které bude učiněné s vysokou mírou jistoty. V této fázi bude mít tak subjekt možnost dovysvětlit, na základě kterých znaků určil vybraný objekt mezi ostatními. Záznam v protokolu o rekognici pak bude sloužit k vyslovení specifické věrohodnosti znovupoznávající osoby soudem. Souhlasím s Dvořákem,⁴⁶ že tato fáze může být přínosná i u rekognic, kde není z dosavadního průběhu rozpor patrný, a měla by být obligatorní u všech prováděných rekognic.

1.5 Vztah k jiným odvětvím

Rekognice je sice procesním úkonem definovaným trestním řádem, ale pro její pochopení a aplikaci je nutné ji vnímat v souvislostech. Dvořák uvádí, že: *„Rekogniční úkon se tak vyznačuje mnohostí prolínajících se, ale i vzájemně značně kolidujících aspektů nejen trestněprávních, ale také gnoseologických, kriminalistických, psychologických, ústavněprávních, případně*

⁴³ Ustanovení § 104b odst. 3 trestního řádu.

⁴⁴ Srov. ustanovení § 55 odst. 3 věta druhá trestního řádu. K náležitostem protokolu srov. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 220-222.

⁴⁵ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2004, str. 353. ISBN 80-7179-878-9.

⁴⁶ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 53. Obdobně také NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. *Op. cit.*, str. 291.

těž biologicko-lékařských, což z něj činí velmi komplexní a multidimenzionální problematiku vysoce náročnou a citlivou z hlediska řádné realizace.“⁴⁷

Kriminalistika jako věda se spolu s dalšími vědními obory⁴⁸ zabývá zločinností. V učebnici kriminalistiky Konráda a kolektivu je definována jako „věda o způsobech a prostředcích, jimiž se nalézají, zajišťují, trvale uchovávají a zkoumají soudní důkazy, užívané k objasnění trestných činů a usvědčení jejich pachatelů.“⁴⁹ Kriminalistické závěry je potřeba brát v úvahu při tvorbě zákonných pravidel a zároveň z nich vycházet v praxi, neboť se jedná o obecné závěry, které jsou založeny na odborném zkoumání. V čase se sice mohou proměňovat, ale dochází k tomu na základě vývoje poznání. Rekognice byla nejdříve chápána v kriminalistice jako zvláštní metoda výslechu,⁵⁰ respektive že výsledkem dochází k identifikaci. Až Protivínský⁵¹ v roce 1968 v kriminalistické učebnici, která obsahovala samostatnou kapitolu s názvem *Rekognice*, definuje rekognici jako úkon, při němž dochází k identifikaci člověka nebo věci znovupoznáním.⁵² Konrád tak považuje rekognici s odkazem na historický vývoj a zejména na práci Protivínského⁵³ – z pohledu kriminalistické vědy – za metodu kriminalistické praxe.⁵⁴

Rekognice je pak kriminalistická metoda. K prohlubování metodiky její přípravy, provádění a vyhodnocování slouží zejména poznatky z psychologie. Obloukem se vracím

⁴⁷ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 17.

⁴⁸ Dále také kriminologie, forenzní vědy, trestně právní věda, penologie. Srov. KONRÁD, Zdeněk a kol. 1. kapitola - Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. In: *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, str. 8. ISBN 978-80-7380-869-3.

⁴⁹ KONRÁD, Zdeněk a kol. 1. kapitola - Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. In: *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. *Op. cit.*, str. 7.

⁵⁰ Srov. SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963, trs. 143. ISBN nepřiděleno.

⁵¹ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. Rekognice. In: PRERAD, Vladimír. *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968, str. 329-370. ISBN nepřiděleno.

⁵² Obdobným vývojem prošlo vnímání rekognice i v rámci trestně právní vědy, který zmiňuji v podkapitole 1.1 této práce.

⁵³ Srov. PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. Rekognice. In: PRERAD, Vladimír. *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. *Op. cit.*, str. 329-370. A: PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 20.

⁵⁴ KONRÁD, Z. K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení [online]. Policejní akademie ČR v Praze, 2008. [cit. 2024-09-20]. str. 14. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/soubor/3-2008-2008-03-konrad-pdf.aspx>.

na začátek této kapitoly, kdy jsem uvedla, že došlo k vývoji zákonného zakotvení rekognice na základě judikatury. Judikatura však akcentovala kriminalistické výstupy, které mají základ v psychologii.⁵⁵ V té se ustálilo dělení na dva typy proměnných, které mohou rekognici ovlivňovat. Wells uvádí, že jde o:

- **Proměnné na straně systému** (angl. *system-variables*). To jsou faktory, které mají orgány činné v trestním řízení možnost ovlivnit, protože jde například o dobu mezi událostí a výsledkem, případně rekognicí, o počet a výběr figurantů, způsob úpravy jejich zevnějšku, způsob předvedení objektů, poučení osob a podobně.
- **Proměnné na straně odhadce, tj. znovupoznávajícího** (angl. *estimator-variables*). Tato kategorie faktorů je obecně pojímána jako složitější. Ne proto, že by faktory nebyly popsány, ale jejich ovlivnění je většinou mimo možnosti orgánů činných v trestním řízení.⁵⁶ Z proměnných na straně znovupoznávající osoby uvádí Dvořák například věk, pohlaví, jistotu nad vlastním rozhodnutím, předsudky a stereotypy nebo také poruchy paměti.⁵⁷

V kriminalistické teorii je dáván důraz především na proměnné na straně systému, neboť je možné je ovlivnit. Druhé kategorii taková pozornost nebývá věnována, přestože je jim věnováno mnoho zahraničních studií. Domnívám se, že je tato skupina faktorů neprávem opomíjena a správné pochopení, jak tyto faktory fungují, může mít za následek promítnutí jejich výstupů do kriminalistických metod.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16.

⁵⁶ WELLS, Gary L. Applied eyewitness-testimony research: System variables and estimator variables. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1978, 36.12: str. 1546-1557.

⁵⁷ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 93.

2 Vybrané psychologické aspekty ovlivňující rekognici se zaměřením na plynutí času a faktory ovlivňující vytvoření chybných vzpomínek

Přestože je rekognice z hlediska provedení poměrně jednoduchý úkon, je ve skutečnosti ovlivňována mnoha faktory, které mohou osoby podílející se na rekognici více či méně ovlivnit. Jedním z faktorů, který se mohou orgány činné v trestním řízení pokusit ovlivnit, je čas. Je zřejmé, že cílem je odhalit pachatele co nejdříve, ale často to není z nejrůznějších důvodů dost dobře možné, a tak je tato proměnná na straně systému těžko ovlivnitelná (důvodem prodlení může být skutečnost, že se orgány činné v trestním řízení o trestněprávně relevantní události dozví se zpožděním).

Logickým východiskem této kapitoly je, že s časem klesá míra zapamatovaného. Kapitola se zaměřuje na ověření této hypotézy a stanovení možných doporučení, jak s osobou rozpoznávající pracovat, aby došlo k co nejmenší míře ovlivnění paměťové stopy. V průběhu plynutí času se může znovupoznávající osoba setkat s dalšími faktory, které mohou ovlivnit zpětně vnímané. Tento vliv se označuje jako *retroaktivní interference* (angl. *retroactive interference* neboli zpětné ovlivnění).⁵⁸

Podle Huffa jsou okolnostmi, které mohou ovlivnit vytvoření chybných vzpomínek, následující faktory:

- a. čas, který uplyne mezi vytvořením vzpomínky a jejím vybavením;
- b. komunikace se spolusvědky a vyšetřovateli, resp. přijetí informací (chybných, či zavádějících) od nich;
- c. informace z médií;
- d. opětovné vystavení chybné informaci.⁵⁹

V této kapitole budu vycházet z psychologických poznatků, které jsou nutné k pochopení, jak paměť funguje, jaký na ni má vliv stres, alkohol, jak na paměť působí čas a v neposlední řadě, jak na zapamatované skutečnosti působí zavádějící informace. A to i s vědomím, že se nejedná o vyčerpávající výklad v daných oblastech, neboť jsou psychologickým aspektům rekognice

⁵⁸ Srov. DYSART, Jennifer E., et al. Mug Shot Exposure Prior to Lineup Identification: Interference, Transference, and Commitment Effects. *Journal of Applied Psychology*, 2001, 86.6: str. 1280-1284. Nebo POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie*. Op. cit., str. 71.

⁵⁹ HUFF, Mark J.; WEINSHEIMER, Camille C.; BODNER, Glen E. Reducing the misinformation effect through initial testing: Take two tests and recall me in the morning?. *Applied Cognitive Psychology*, 2016, 30.1: str. 61-69.

věnovány mnohé studie, a to zejména zahraniční. V kapitole se zaměřuji na výstupy, které považuji za užitečné pro českou praxi. Jak uvádí Polišínská se Strausem, v České republice je propojení teoretických znalostí o paměti a kriminalistické praxe málo zdokumentované, zároveň u nás zatím nevyšlo moc forenzně psychologických studií se zaměřením na psychologii.⁶⁰ Témata v kapitole jsou orientovány na subjekt rekognice, protože právě aspekty týkající se subjektu bývají často tím, na čem obhajoba objektu zakládá zpochybnění provedené rekognice.⁶¹

2.1 Čas mezi událostí a výsledkem

Přestože není prvotní výsledek po trestném činu přímou součástí institutu rekognice podle ustanovení § 104b trestního řádu, je nutné mít na paměti jeho význam pro samotné vyšetřování. Jak bude dále ukázáno, výsledek je důležitý i pro následnou rekognici, která se v praxi může konat i několik měsíců po svědecké účasti na trestném činu.

K měření vlivu časového odstavu na výpověď je v empirických studiích často využíváno zjišťování jistoty svědka o vlastních tvrzeních, které se následně poměruje s reálným množstvím správných odpovědí. Tohoto ukazatele se používá i přesto, že lidé špatně vyhodnocují svoji schopnost zapamatovat si obličej, tzn. mohou být přesvědčeni, že mají paměť, která je schopná si obličej dobře ukládat a vybavovat, přestože tomu tak ve skutečnosti není.⁶² Důležité je, že není možné u svědků tuto jejich domněnku dobře ověřit, a i obecně důvěryhodní svědci mohou uvádět nesprávné údaje při výpovědích, případně určit špatnou osobu v rámci rekognice. Neboli specifická věrohodnost může být nízká i u obecně důvěryhodných svědků.⁶³ Pro využívání vlastní jistoty svědka k určení přesnosti výpovědi hovoří i některé studie, které mezi nimi nacházejí vztah.⁶⁴

⁶⁰ POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie*. Op. cit., str. 47, 58.

⁶¹ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 4 Tdo 16/2014. Nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 03. 2016, sp. zn. 6 Tdo 258/2016.

⁶² POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Medicine, Science and the Law*, 1977, 17.2: str. 132-139. (jméno autora neuvedeno)

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7386-4, str. 360.

⁶⁴ HOWIE, Pauline; ROEBERS, Claudia M. Developmental progression in the confidence-accuracy relationship in event recall: insights provided by a calibration perspective. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2007, 21.7: str. 871-893.

Při opakovaném měření svědeckých výpovědí je dalším pozorovaným faktorem stálost výpovědi. V trestním řízení bývá tomuto faktoru věnováno mnoho pozornosti, zejména s ohledem na snahu snížit věrohodnost osoby, která výpověď podala. Přitom výzkumy potvrzují, že i nestálá výpověď nemusí být znakem nepřesného zapamatování, výzkumníci to odůvodňují zapomínáním či naopak *reminiscencí* (tou se rozumí vzpomínka, vybavení životní události).⁶⁵

Výzkum autorů Odinet, Wolters a Van Giezen,⁶⁶ jejichž výsledky jsou prezentovány v tabulce 1 níže, se zaměřil na přesnost, jistotu ve vlastních tvrzeních a stálost svědeckých výpovědí. Účastníci viděli videozáznam události. Pro účely výzkumu byli rozděleni do 3 skupin. Každá byla podrobena výpovědi s odlišným retenčním intervalem, tedy časovým odstupem, který uplyne od zhlédnutí videa k první výpovědi. Skupina 1 byla testována po jednom, třech a pěti týdnech. Skupina 2 po třech a pěti týdnech, skupina 3 pouze po pěti týdnech.

⁶⁵ ODINOT, GERALDA; WOLTERS, GEZINUS; VAN GIEZEN, ANNE. Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events. *Psychology, Crime & Law*, 2013, 19.7: str. 629-642.

⁶⁶ Idem.

Tabulka 1 Vliv odstupu prvního výsledku na množství správných odpovědí dle studie Odinet, Wolters a Van Giezen⁶⁷

		Retenční interval					
		1 týden		3 týdny		5 týdnů	
		Správný	Nesprávný	Správný	Nesprávný	Správný	Nesprávný
Podmínka 1	Poměr	0,88	0,12	0,85	0,15	0,85	0,15
N = 21	Jistota	6,37 (0,66)	5,50 (0,68)	6,34 (0,53)	5,75 (0,72)	6,46 (0,44)	5,55 (0,84)
Podmínka 2	Poměr	-	-	0,80	0,20	0,79	0,21
N = 20	Jistota	-	-	6,25 (0,43)	5,12 (0,93)	6,20 (0,53)	5,23 (1,01)
Podmínka 3	Poměr	-	-	-	-	0,77	0,23
N = 21	Jistota	-	-	-	-	6,10 (0,47)	4,95 (0,48)

Z výsledků výzkumu uvedených v tabulce 1 je jasné vidět, že s delším retenčním intervalem klesá poměr správných odpovědí. Úměrně k tomu klesala také jistota účastníků nad vlastními odpověďmi.

V rámci výzkumu autorů Tuckey a Brewer⁶⁸ se první výslech prováděl také v různých retenčních intervalech, po kterých docházelo u některých skupin účastníků k opakovanému výsledku. Údaj o tom, kdy byly jednotlivé skupiny vyslechnuty, je uveden v tabulce 2.

⁶⁷ Tabulka převzata a přeložena z: ODINOT, Gerald; WOLTERS, Gezinus; VAN GIEZEN, Anne. Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events. *Op. cit.*, str. 629-642.

⁶⁸ TUCKEY, Michelle Rae; BREWER, Neil. The influence of schemas, stimulus ambiguity, and interview schedule on eyewitness memory over time. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 2003, 9.2: str. 101-118.

Tabulka 2 Schéma časových intervalů mezi výpověďmi pro jednotlivé skupiny dle studie Tuckey a Brewer⁶⁹

Skupina	Časové intervaly, ve kterých byly jednotlivé skupiny účastníků vyslechnuty (v týdnech)			
	0	-	8	12
1	0	-	8	12
2	0	4	-	12
3	-	4	-	12
4	-	-	8	12

Tento výzkum ukazuje důležitost okamžitého výsledku. **Výslech s retenčním intervalem prvního výsledku 4–8 týdnů měl významný vliv na pokles zapamatovaných informací o činu.** Přičemž tento výsledek byl výraznější u souvislé výpovědi, tedy kdy měl svědek volně popsat událost.

Výše zmíněné výzkumy používaly dlouhé retenční intervaly. Bylo by tedy možné namítnout, že jejich výsledky jsou zkreslené, protože k největšímu zapomínání dochází hned na začátku. Ovšem i v případě retenčního intervalu 48 hodin dochází ke zhoršení vypovězených informací.⁷⁰ Zároveň při rekognici označí účastníci některou z ukázaných osob častěji, pokud byl jejich výslech proveden s odstupem 10 minut po zhlédnutí videa, oproti účastníkům, kteří byli poprvé vyslechnuti až po pěti dnech.⁷¹

2.2 Upevnění paměťové stopy před možností provedení rekognice

Ve skutečnosti nezřídka dochází k velkému prodlení mezi činem a následnou rekognicí. V lepším případě, pokud pouze fyzicky chybí podezřelá osoba, ale je policejnímu orgánu známá, je možné provést rekognici podle fotografií. V tom horším je pachatel neznámý a uskutečnění rekognice se jeví jako nepravděpodobné, nebo bude provedeno s velkým časovým odstupem.

⁶⁹ Tabulka převzata a přeložena z: TUCKEY, Michelle Rae; BREWER, Neil. The influence of schemas, stimulus ambiguity, and interview schedule on eyewitness memory over time. *Op. cit.*, str. 101-118.

⁷⁰ TUCKEY, Michelle Rae; BREWER, Neil. How schemas affect eyewitness memory over repeated retrieval attempts. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2003, 17.7: str. 785-800.

⁷¹ LIN, Wenbo; STRUBE, Michael J.; ROEDIGER, Henry L. The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. *Cognitive research: principles and implications*, 2019, 4: str. 1-19.

Výzkumy proto zkoumaly, jaký vliv na zapamatované měl opakovaný výsledek. Opakovaný výsledek posiluje udržení informací dříve vypovězených. Takové informace si bude svědek zřejmě vybavovat rychleji a snadněji. Předcházející výzkumy předpokládaly, že to může vést i ke zvýšení jistoty s vlastní výpovědí, což v tomto výzkumu potvrzeno nebylo. **Při opakovaném výsledku tedy dochází k upevnování dříve vypovězených informací.**⁷²

V případech rekognicí po dlouhé době je tedy vhodné osobu v průběhu opakovaně vyslechnout, aby došlo k co nejmenší ztrátě zapamatovaného. To zřejmě nebude v praxi dost dobře možné s ohledem na velké vytížení policie a také proto, že ta bude považovat tento úkon za zbytečný (nehospodárný), neboť popis hledané osoby již dříve získala. Protivínský navrhuje možnost přečíst ztotožňující osobě její původní výpověď, či výpovědi. „*Nelze namítat, že jde o sugestivní ovlivnění ztotožňující osoby, jelikož informaci, kterou takové osobě při ožívání paměti poskytujeme, je její vlastní původní informace, tj. informace, která byla čerpána z jejích, ještě živých, paměťových stop.*“⁷³ Osobně se domnívám, že tento postup možný je, ale striktně za podmínky, že si svou předchozí výpověď svědek přečte sám. Nebude mu tedy předčítána. Eliminujeme tím možnost ovlivnění například tím, že by osoba předčítající dala na některou z informací důraz.

Přestože je bezprostředně předcházející výsledek k popisu viděné osoby při provádění rekognice vyžadován přímo zákonem, existuje výzkum Smith a Flowe,⁷⁴ jejichž závěry tento postup nedoporučují, protože tím vzniká vyšší chybovost při samotné rekognici.

Podle Dvořáka dokonce není nutné provádět další výsledek těsně před provedením rekognice, je-li předchozí výsledek dostačující pro účely rekognice, připouští však vhodnost takového výsledku.⁷⁵ Dle mého názoru je nutné trvat na výsledku těsně před rekognicí pro připomenutí dříve vnímaného a také mám za to, že takový postup odpovídá dikci ustanovení § 104b trestního řádu. Komentářová literatura chápe zákonem požadovaný výsledek jako krok předcházející těsně před samotnou rekognicí a přidává další důležitou funkci tohoto výsledku:

⁷² ODINOT, GERALDA; WOLTERS, GEZINUS; VAN GIEZEN, ANNE. Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events. *Op. cit.*, str. 629-642.

⁷³ PROTIVÍNSKÝ, MIROSLAV; TIPLICA, MIRCEA. *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovuzpůsobením osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986. Acta Universitatis Carolinae, s. 45. ISSN: 0323-0619.

⁷⁴ SMITH, HARRIET MJ; FLOWE, HEATHER D. ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. *Applied Cognitive Psychology*, 2015, 29.2: str. 159-168.

⁷⁵ DVOŘÁK, MAREK. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 125.

„Výslechem mají být získány i poznatky důležité pro zhodnocení rekognice. Proto je třeba výslech zaměřit též na ty vlastnosti poznávající osoby, které ovlivňují úplnost a správnost jejího vnímání, zapamatování a reprodukce skutečnosti, jako je stav zraku, sluchu, vlastnosti paměti apod.“⁷⁶

Subjekt bude tedy v praxi vyslechnut minimálně dvakrát. Jednou bude popis objektu sloužit policejnímu orgánu k jeho vypátrání a také na jeho základě bude probíhat příprava rekognice (výběr figurantů, úprava jejich zevnějšků). Podruhé bude znovupoznávající osoba vyslechnuta v rámci rekognice, jakožto 1. fáze tohoto úkonu.

2.3 Úskalí lidské paměti

Paměť můžeme chápat jako systém, který slouží k uchování a znovuvybavení informací; dále jako schopnost a konečně jako proces, který nám pomáhá vyhodnocovat informace a ovlivňuje způsob, jakým se chováme.⁷⁷ Pro lepší porozumění v této podkapitole, je nutné aspoň obecně vymezit jak paměť, respektive proces zapamatování, funguje. Můžeme ho rozdělit do tří částí:

1. Zakódování (Nelze vnímat absolutně, mozek během něj vybírá, které informace uloží; vnímání neprobíhá jen za pomoci vidění,⁷⁸ jde o vnímání všemi smysly.);
2. Uchování v paměti (retence);
3. Vybavení, znovupoznání (Zatímco v první fázi dochází k zakódování informace, tuto část můžeme chápat jako její dekodování. Znovupoznání pak vnímáme jako určení, zda je nám daný vjem známý, už viděný, či ne.)⁷⁹

Různé vjemy mohou být vnímány různými jednotlivci odlišně. Jde zejména o to, na jaké znaky se zaměří. Celkový obraz se pak dotváří v mozku v kontextu našich vzpomínek, tzn. toho, co je nám známé.⁸⁰ V rámci sociálního poznávání si vytváříme představy o ostatních lidech, do těchto představ jsou promítány naše předsudky a emoce. Vzpomínky na očitou událost,

⁷⁶ Srov. PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Op. cit.*, str. 1542.

⁷⁷ POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie. Op. cit.*, str. 61-62.

⁷⁸ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str.38

⁷⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. Paměť. In: *Základy psychologie. 2. dotisk 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007, str. 61-73. ISBN 978-80-246-0841-9.*

⁸⁰ POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie. Op. cit.*, str. 58. Nebo HANÁKOVÁ, Blanka. *Postupy soudních znalců při psychologickém posuzování obviněných. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno, 2008, str. 45.*

ať u obětí nebo u očitých svědků, ovlivňuje *katatymní zkreslení*. Osoby při něm upravují svoji vzpomínku pod vlivem emocí tak, aby byla konformní pro jejich vnitřní vypořádání s prožitou situací. Pavlovský uvádí, že „*u trestných činů se katatymní zkreslení objevuje v důsledku pocitů ponížení, ohrožení, prožité hrůzy i zakořeněných předsudků*.“⁸¹

Následné vyvolání faktů k reprodukci je závislé a může být ovlivněno několika faktory:

- Snahou zjednodušovat detaily při výpovědi tak, aby odpovídaly celkovému obrazu, který se snaží osoba nastínit.
- Specifiky vypovídající osoby – zejména jde o pohlaví, rasu, náboženství a politické smýšlení. Jde o faktory, který nemusí být samotnou osobou vnímány, přesto na základě nich může dojít ke zkreslení zachyceného vjemu anebo způsobu, jakým danou vzpomínku popisuje.
- Doplněním mezer nebo nahrazením části vnímaného tak, aby to vnímající osobě dávalo smysl.⁸²
- Při opakovaném vybavení vzpomínky je možné, že dojde k její deformaci tak, že následná vybavení jsou více v souladu s prvotním deformovaným vybavením než se samotným původním vjemem.⁸³

Jistou výjimkou z obecných výsledků studií jsou oběti sexuálního násilí. Předpoklad, že jejich často relativně dlouhý kontakt na krátkou vzdálenost s pachatelem jim umožní přesný popis a případnou identifikaci pachatele, je chybný. Může za to vyšší stresová zátěž.⁸⁴ Power dokonce přímo uvádí, že by identifikace v tomto případě neměla být brána jako důkaz (stejně jako v případě únosu, kdy měla oběť také většinou dlouhý kontakt s objektem).⁸⁵

2.4 Zpětné ovlivnění

2.4.1 Ovlivnění spolusvědka

V praxi může mít jedna událost několik svědků, kdy pod různými vlivy (vzdálenost, viditelnost, stres svědka atd.) každý z nich popíše viděné odlišně. To se stává problémem ve chvíli,

⁸¹ PAVLOVSKÝ, Pavel. In: *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada, 2001, Psyché (Grada), str. 171. ISBN 80-247-0181-2.

⁸² POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie*. *Op. cit.*, str. 69.

⁸³ POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Op. cit.*, str. 132-139.

⁸⁴ K vlivu stresu srov. podkapitulu 2.5.

⁸⁵ POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Op. cit.*, str. 132-139.

kdy jsou tito svědci po události v kontaktu a mají možnost navzájem sdílet své vzpomínky. Následkem může být tzv. *paměťová shoda* (angl. *memory conformity*).⁸⁶ K té dojde, pokud svědek upraví svoji výpověď pod sociálním vlivem.

Toto zkreslení je v praxi známé a je snaha mu předcházet. Je proto nutné vždy provádět rekognici jen s jednou znovupoznávající osobou samostatně a zároveň omezit setkání svědků, pokud je to možné. Zejména při realizaci rekognice je třeba dbát na to, aby její administrátor zajistil, že se svědci nepotkají při čekání na rekognici. Hlavně pak, aby svědek, který se právě zúčastnil rekognice, nepřišel do kontaktu se svědkem, který se tohoto úkonu bude teprve účastnit.

Zajímavé poznatky přináší studie Eisena a kolektivu z roku 2017.⁸⁷ Její účastníci byli požádáni, aby bedlivě sledovali připravené video, které zachycovalo vykrádání aut, včetně informace, že budou dále dotázáni na viděnou událost a pachatele. Následně účastníci nahlas před ostatními popisovali, co viděli. Nastrčení účastníci situaci popsali detailně, ale přidali šest informací, které nebyly pravda. Mezi nimi i informaci, že pachatel měl na krku tetování, na videu bylo přitom zřejmě vidět, že pachatel žádné tetování neměl. Následná rekognice probíhala s rozdílným retenčním intervalem (5 minut/ 50 minut/ 2 dny/ 1 týden).

Potetovaný muž byl častěji identifikován při rekognici s delším časovým odstupem. Účastníci byli také dotazováni na popis pachatele, při kterém naopak s přibývajícím časem klesal počet účastníků, kteří by si vzpomněli na tetování na krku. Podstatným výsledkem tedy je, že s přibývajícím časem si sice účastníci nebyli schopni sami vybavit falešný znak v podobě tetování, tak jak to slyšeli od nastrčených spolusvědků, přesto se však v samotném procesu identifikace projevilo ovlivnění způsobené zavádějící informací a účastníci přizpůsobili svůj výběr v souladu s dezinformací. K ovlivnění došlo i přesto, že účastníci byli předem instruováni, ať si pachatele důkladně prohlédnou a dbají všech významných znaků.

⁸⁶ EISEN, Mitchell L., et al. "I Think He Had A Tattoo On His Neck": How Co-Witness Discussions About A Perpetrator's Description Can Affect Eyewitness Identification Decisions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2017, 6.3: str. 274-282.

⁸⁷ Idem.

Tabulka 3 Podíl účastníků (v %) na výběru různých osob v rekognici v různých retenčních intervalech dle studie Mitchell L. Eisen a kol.⁸⁸

	Pachatel není přítomen			Pachatel je přítomen		
	Náhradník na místo pachatele	Muž s tetováním na krku	Další nejčastěji označovaná osoba	Pachatel z videa	Muž s tetováním na krku	Další nejčastěji označovaná osoba
Kontrolní skupina	20,8 %	29,2 %	29,2 %	26,9 %	30,8 %	11,5 %
5 minut	28,6 %	28,6 %	28,6 %	25,0 %	32,1 %	10,7 %
50 minut	8,7 %	47,8 %	21,7 %	26,9 %	30,8 %	15,4 %
2 dny	12,1 %	48,5 %	21,2 %	34,4 %	22,9 %	14,3 %
1 týden	6,7 %	60,0 %	16,7 %	34,4 %	43,8 %	6,3 %

K ovlivnění došlo také v případě, kdy účastníci měli možnost diskutovat viděnou událost se svým kamarádem či partnerem. Studie Hope a kolektivu ovšem neposkytuje srovnání oproti ovlivnění náhodným svědkem, když tyto výsledky srovnává s účastníky, kteří viděnou událost nediskutovali s nikým.⁸⁹

Studie od autorů Paterson, Kemp a McIntyre,⁹⁰ která se snažila rozklíčovat, zda při ovlivnění spolusvědkem jde pouze o sociální tlak, nebo dochází k opravdovému ovlivnění (a změně) paměťové stopy, nepřinesla jednoznačnou odpověď. Součástí hodnotících kritérií byla sada otázek, na které měli účastníci odpovědět buď „pamatuji si,“ nebo „vím“ (angl. „remember“/ „know“). „Pamatuji si“ měli použít ve chvíli, kdy byli schopni vybavit si konkrétní obraz, znovu věc poznat, popsat ji. „Vím“ měli naopak použít v případě, že věděli, že se tam daná věc měla

⁸⁸ Součet procent v řádcích se nerovná 100 %, protože tabulka nezobrazuje procentní podíl označení dalších figurantů v rekognici. Tabulka přebrána a přeložena, ve studii označena jako Tabulka 1, z: EISEN, Mitchell L., et al. “I Think He Had A Tattoo On His Neck”: How Co-Witness Discussions About A Perpetrator's Description Can Affect Eyewitness Identification Decisions. *Op. cit.*, str. 274-282.

⁸⁹ HOPE, Lorraine, et al. “With a little help from my friends...”: The role of co-witness relationship in susceptibility to misinformation. *Acta Psychologica*, 2008, 127.2: str. 476-484.

⁹⁰ PATERSON, Helen M.; KEMP, Richard; MCINTYRE, Sarah. Can a witness report hearsay evidence unintentionally? The effects of discussion on eyewitness memory. *Psychology, Crime & Law*, 2012, 18.6: str. 505-527.

vyskytovat, ale nejsou schopni si ji přímo vybavit, nepamatují si ji. **Přestože výsledky studie nebyly jednoznačné, autoři dovozují, že by použití metody „pamatuji si“/ „vím“ mohlo pomoci při rozpoznání originální vzpomínky a převzaté informace od spolusvědka.**

2.4.2 Ovlivnění médií a sociálními sítěmi

Orgány činné v trestním řízení se mohou snažit o získání co nejpřesnějších informací od svědků, ale dnešní svět přináší další faktory, které mohou ovlivnit vzpomínky svědků. Jsou jimi média a sociální sítě.

Nežádka kdy může docházet k situaci, kdy svědek využije sociální sítě k tomu, aby hledal pachatele. Sociální sítě otevírají široké možnosti. Svědek může během pár vteřin prohlížet profily (včetně fotografií) velkého počtu osob. V takovou chvíli není v moci orgánů činných v trestním řízení jakkoli zamezit před rekognicí vidění osoby, která má být poznána. Přičemž zákaz ukázat osobu před rekognicí, která má být poznána, vychází z ustanovení § 104b odst. 2 věta druhá trestního řádu. Nedodržení tohoto zákazu má v případě chybně připravené a provedené rekognice za následek ztrátu důkazní hodnoty takové rekognice.⁹¹ Takto získaný důkaz bude absolutně neúčinný a nepřípustný.⁹²

Rozpoznávající osoby budou nový obličej vnímat později, kdy tento vjem bude z časového hlediska blíž následnému výslechu a případné rekognici (či dalším úkonům). Původní vjem bude naopak s časem oslabovat a na rozdíl od vjemu ze sociálních sítí či médií jej nebude možné opakovat. Přičemž samozřejmě ne každý zavádějící vjem získaný následně bude narušovat paměťovou stopu, důležité je, co rozpoznávající osoba bude považovat za pravděpodobné.⁹³

Vliv médií a sociálních sítí není ještě příliš prozkoumanou oblastí, přesto zde zmíním závěry některých studií. Jedna z nich se neomezila na pouhou možnost svědka vidět na sociální síti profil možného pachatele, ale zkoumala, jestli skutečnost, že mají tyto osoby společného přítele,⁹⁴ ovlivní paměťovou stopu. Důvodem pro takto nastavený experiment byla dosavadní zjištění, že vliv sociálních sítí není rozdílný od ukázání sady fotografií (angl. *mugshot*). Výsledky

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/89.

⁹² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03.

⁹³ EISEN, Mitchell M., et al. How exposure to social media affects eyewitness memory. *The Champion*, 2020, str. 18-24.

⁹⁴ Společní přátelé je funkce známá především ze sociální sítě Facebook, umožňuje uživateli vidět, které kontakty (přátele) má ve svém adresáři on současně jiná osoba.

ukázaly, že při rekognici bez přítomnosti pachatele, znovupoznávající osoby ovlivněné sociální sítí (v kombinaci s funkcí společný přítel) určily pětkrát častěji nevinnou osobu než znovupoznávající osoby, kterým byla ukázána pouze sada fotografií nebo znovupoznávající osoby, u kterých nedošlo k žádnému ovlivnění.

V další studii autorky Elphick a kolektivu,⁹⁵ jejíž název obsahuje trefně anglický pojem *websleuthing* (také *web sleuthing*), který vyjadřuje využívání volně dostupných online zdrojů (především sociálních sítí) neprofesionály k vyšetření trestného činu, byli účastníci rozděleni do tří skupin. Po zhlédnutí videa s inscenovaným trestným činem byl první skupině poskytnut přístup na předpřipravenou sociální síť obsahující pachatele, pro druhou skupinu byl pachatel nahrazen osobou podobnou pachateli, třetí skupina neměla přístup k sociální síti. Týden poté následovala rekognice.

V modelu, kde pachatel chyběl a byl v baterii přítomen pouze pachateli podobný figurant, se neukázal žádný významný vliv vjemu ze sociálních sítí. Zatímco v modelu, kdy byl v baterii přítomen pachatel (a také osoba podobná pachateli), osoby z druhé skupiny chybně určily někoho jiného než pachatele, a to v o 30 % více případech než další dvě skupiny. V praxi osoba nebude s jistotou vědět, zda osobu, kterou na sociální síti našla, je opravdu pachatel. **To znamená, že dle této studie hledání pachatele (respektive nalezení podobné osoby/osob) na sociální síti narušuje schopnost znovupoznávající osoby identifikovat opravdového pachatele v rekognici, kde je přítomen.**

Z výše zmíněného není pochyb, že sociální sítě budou zřejmě čím dál častěji promlouvat i do trestního řízení. Proto je více než zajímavé usnesení Nejvyššího soudu, který se zabýval situací, při které před rekognicí *in natura* svědci našli profil pachatele na sociální síti Facebook. Nejvyšší soud konstatuje, že nelze tomuto fenoménu předejít a k použitelnosti rekognice v trestním řízení ovlivněné konáním samotného subjektu uvádí, že „...**jsou takové informace bez obtíží dostupné prakticky každému uživateli internetu a nemůže jejich získání tímto prostřednictvím jakkoli zpochybnit validitu procesních úkonů, v nichž takové informace hrají byt' i nezanedbatelnou roli, jak tomu bylo také v tomto případě.**“⁹⁶ V následujícím rozhodnutí s obdobnou situací Nejvyšší soud odkazuje na výše zmiňované usnesení a dodává, že obecně

⁹⁵ ELPHICK, Camilla, et al. Digital detectives: Websleuthing reduces eyewitness identification accuracy in police lineups. *Frontiers in Psychology*, 2021, 12: 640513.

⁹⁶ Zvýraznění provedeno autorkou. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 4 Tdo 16/2014.

soudy musí vzít do úvahy, že by mohla být následná rekognice *in natura* ovlivněna informacemi, které najdou subjekty na internetu.⁹⁷

2.4.3 Ovlivnění při provádění úkonu

Úkon rekognice je rozdělen na dvě obligatorní části, kterými jsou výslech a samotná rekognice.⁹⁸ Už ve fázi výslechu může administrátor ovlivnit znovupoznávající osobu.

Efekt slovního zastínění (angl. *the verbal overshadowing effect*) funguje zřejmě tak, že „*vyslovený obsah ovlivňuje kvalitu anebo dostupnost původní paměťové stopy.*“⁹⁹ Tento efekt je podpořen také tím, že je složité přesně verbálně popsat obličej a zároveň je komplikované ověřit, zda popis odpovídá uložené vzpomínce. Jak bylo zmíněno výše v části 2.2 (s odkazem na studii výzkumníků Smith a Flowe¹⁰⁰), některé výzkumy výslech před samotnou rekognicí nedoporučují. Zde konkrétně došlo k ovlivnění paměťové stopy v menší míře, pokud byli účastníci před rekognicí poučeni. Poučení apelovalo na přesný popis rysů obličeje pachatele a zároveň účastníky upozornilo, aby nepopisovali rysy, kterými si nejsou jisti. Takové poučení nutí účastníky k tomu, aby přistupovali k rekognici kriticky a snažili se srovnat paměťovou stopu s jednotlivci v baterii. Naopak při poučení, které mělo za cíl donutit účastníky k co nejbohatšímu popisu pachatele, vzrostla chybovost takových popisů, neboť účastníci ve svých popisech uvedli i informace, o jejichž přesnosti si nebyli jisti.¹⁰¹

K dalšímu ovlivnění může dojít i při provádění rekognice ze strany administrátora. Výzkumníci Rodriguez a Berry^{102,103} opakovaně zkoumali rozdíl mezi výsledky rekognice, kterou administruje osoba, která ví, nebo neví, kdo v baterii je objekt. Administrátoři, kteří znali totožnost objektu pozitivně hodnotili, když znovupoznávající osoby určili správně objekt. Zároveň tyto

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 324/2018.

⁹⁸ V podkapitole 1.4 dělím rekognici do 3 fází. K třetí, podmíněně obligatorní srovnej odkázanou podkapitolu.

⁹⁹ Překlad z angličtiny autorkou z: SMITH, Harriet MJ; FLOWE, Heather D. ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. *Op. cit.*, str. 159-168.

¹⁰⁰ SMITH, Harriet MJ; FLOWE, Heather D. ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. *Op. cit.*, str. 159-168.

¹⁰¹ Idem.

¹⁰² RODRIGUEZ, Dario N.; BERRY, Melissa A. Administrator blindness affects the recording of eyewitness lineup outcomes. *Law and Human Behavior*, 2020, 44.1: str. 71-87.

¹⁰³ RODRIGUEZ, Dario N.; BERRY, Melissa A. The effect of line-up administrator blindness on the recording of eyewitness identification decisions. *Legal and Criminological Psychology*, 2014, 19.1: str. 69-79.

znovupoznávající osoby ohodnotili jako důvěryhodnější než ty, které vybrali figuranta. Zatímco, když administrátoři netušili, kdo v baterii je objektem, nebyli jejich záznamy o rekognici ovlivněny jejich vnitřním postojem a ohodnocení znovupoznávajících osob se neodvíjelo od správnosti (resp. očekávání) jejich odpovědi.

Tento typ ovlivnění je v české praxi velmi pravděpodobný, neboť administrátor ve většině případů bude znát totožnost znovupoznávaného objektu. Lze doporučit, pokud to podmínky dovolí, aby rekognici administrovala osoba, která objekt znát nebude – jiný vyšetřovatel, který nemá o výsledcích vyšetřování konkrétní informace. Jak uvádí Dvořák, je tento model funkční v Anglii, kde úkon administruje speciální vyšetřovatel (angl. *Identification Officer*).¹⁰⁴

2.5 Vliv stresu na zapamatování

Stres je jedním ze zřejmých faktorů, které ovlivňují naše dlouhodobé duševní zdraví a také chování při nezvyklých situacích, jakou bezpochyby je, pokud je osoba účastna trestného činu. Hladina stresu se může také přímo odvíjet od typu situace. Při přímém kontaktu poškozeného s pachatelem (od přetahování se o peněženku až po fyzický útok), očekáváme, že budeme stresem více ovlivněni, než při pouhém pozorování trestné činnosti (náhodný svědek). Právě to může být velkým nedostatkem výzkumů, které zkoumají čistě množství zapamatovaných informací, a to v laboratorních podmínkách. Domnívám se, že pouhé zhlédnutí záznamu trestného činu je ve značném nepoměru k reálnému efektu prožití takovéto situace. Tj. dochází zde povětšinou ke zkoumání vlivu na osoby přihlížející, nikoli aktivně účastníci se stresové události. Naopak nespornou výhodou studií v laboratorních podmínkách je možnost izolace jednotlivých faktorů a pozorování jejich významu.¹⁰⁵ Dalším důležitým faktorem, který může výsledky laboratorních výzkumů ovlivnit, je skladba účastníků. Nezřídka se jedná o vysokoškolské studenty, jde tedy o poměrně jednotnou skupinu, co se věku a vzdělání týče. Navíc u této skupiny lze očekávat uspokojivé fyzické zdraví, přičemž: „*Dobrá paměť je závislá na uspokojivém fyzickém a duševním zdraví.*“¹⁰⁶

Je nutné vzít do úvahy, že stres nepůsobí na osobu znovupoznávající jen v době trestného činu, ale může pro ni být stresující také výsledek, při kterém se musí opětovně v paměti vrátit

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 268.

¹⁰⁵ K obdobným závěrům dochází také BORNSTEIN, Brian H.; ROBICHEAUX, Timothy R. Methodological issues in the study of eyewitness memory and arousal. *Creighton L. Rev.*, 2008, 42: str. 525-548.

¹⁰⁶ Překlad z angličtiny autorkou z: POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Op. cit.*, str. 132-139.

ke stresové situaci, a zejména pak může být stresující samotná rekognice (opětovné setkání se tváří v tvář s pachatelem).

Se stresovými událostmi je spojen pojem tzv. zábleskové paměti (angl. *flashbulb memory*), který popisuje vzpomínku na významnou negativní událost v životě jedince, jakou může být například vážná dopravní nehoda, další význačné události jako například teroristické útoky 11. září 2001, nebo pokud se osoba stane obětí trestného činu. Můžeme se často setkat s mylnou domněnkou, či přesvědčením, že jsou vzpomínky na tuto událost velice přesné, neboť si lidé dokážou často vybavit i velice drobné nesouvisející detaily (například co měli v daný den na sobě; jaká hrála písnička v rádiu, když se o události dozvěděli apod.). Obecným předpokladem tedy bývá, že silné emoce v souvislosti s danou událostí jsou spojené s dobrým zapamatováním, z poznatků o paměti ovšem vyplývá, že mezi těmito dvěma faktory není kauzalita.¹⁰⁷

Výzkum Morgana a kolektivu¹⁰⁸ je v souladu s výše uvedeným, když uvádí: „*Oproti častému přesvědčení, že by většina lidí nikdy nezapomněla dobře pozorovatelný obličej osoby, které fyzicky čelili a byli jí ohrožováni více jak 30 minut, velké množství účastníků¹⁰⁹ této studie nebylo schopno identifikovat pachatele. Z těchto dat přesvědčivě vyplývá, že svědecká paměť na osoby, se kterými přišli do kontaktu během událostí, které se jich osobně dotýkají, jsou vysoce stresové a realistické, může být zatížena značnou chybou.*“¹¹⁰

Metaanalýza¹¹¹ desítek studií došla k závěru, že vysoká míra stresu negativně ovlivňuje přesnost vypovězených informací týkajících se činu, stejně jako rozpoznávací schopnost při samotné rekognici. V případech, kdy se výzkumníci snažili co nejvíce navodit reálné podmínky, byla míra stresu třikrát větší než při testování v laboratorních podmínkách. Množství

¹⁰⁷ BORNSTEIN, Brian H.; ROBICHEAUX, Timothy R. Methodological issues in the study of eyewitness memory and arousal. *Op. cit.*, str. 525-548.

¹⁰⁸ MORGAN III, Charles A., et al. Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. *International journal of law and psychiatry*, 2004, 27.3: str. 265-279.

¹⁰⁹ Jedná se o nadpoloviční počet účastníků, jejichž schopnost rozpoznat obličej pachatele byla vyšší, pokud měli nízkou hladinu stresu (výzkum probíhal na stejné skupině účastníků jak pro nízkou, tak vysokou hladinu stresu, přináší tedy srovnání, které stírá rozdílné rysy účastníků; pro upřesnění uvádím, že výzkum měl 4 části, přičemž k tomuto srovnání došlo pouze v části 1 a 2).

¹¹⁰ Překlad z angličtiny autorkou z: MORGAN III, Charles A., et al. Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. *Op. cit.*, str. 265-279.

¹¹¹ Metaanalýzou rozumíme metodu vyhodnocování přechozích výzkumů v dané oblasti za pomoci statistiky, bez vlastní experimentální části.

zahrnutých studií v této metaanalýze je dostatečné pro vyslovení závěru, že zvýšený stres oslabuje zapamatování očítými svědky. Přestože nebyly nalezeny výrazné rozdíly při samotné rekognici, ať už se jednalo o TP (angl. *target present*, znovupoznávaná osoba je přítomna mezi poznávanými osobami), nebo TA (angl. *target absent*, znovupoznávaná osoba není v rekognici přítomna), poskytují autoři metaanalýzy možné vysvětlení tohoto jevu. Dle nich jsou do TA rekognicí vybírány osoby podle popisu, který poskytl dříve očítý svědek, ale tento popis nemusí být přesný a jeho (ne)přesnost může být právě stresem ovlivněna. V rekognici se tak objeví osoby, které nejsou rozpoznávané osobě podobné.¹¹²

Zvláštním případem jsou osoby, které se potýkají s duševní poruchou, to může mít za následek větší ovlivnění stresem a následné poruchy paměti, které mohou negativně ovlivnit výsledek rekognice.¹¹³

Závěry o vlivu stresu je zejména nutné zohlednit při přebírání výsledků výzkumů do praxe, resp. při vyhodnocování individuálních svědeckých výpovědí. Přestože je tento faktor těžce vyhodnotitelný s ohledem na specifičnost jednotlivých činů, neměl by praxí být opomenut zejména závěr výzkumu, že **vysoký stres více ovlivňuje řízenou výpověď svědka, kdy je dotazován k jednotlivostem a nemá možnost volného popisu dle svého uvážení.**¹¹⁴

Vedle stresu byl zkoumán i vliv špatné nálady na zapamatování. Přestože není možné ovlivnit zpětně náladu svědka během činu, je možné tak učinit před samotnou výpovědí například neutrálními otázkami, které zneutralizují svědkovu náladu.

Autoři Thorley a kolektiv k tomu uvádějí, že: „*Pokud jde o statistickou významnost, tento experiment naznačuje, že svědek, který je v negativní náladě, když je dotazován na neemotivní událost, by měl být – pokud možno – přiveden k neutrální náladě. To může napomocť snížit možnost zhoršení vzpomínek, pokud byl očítý svědek při pozorování události, na kterou si má vzpomenout, v negativní náladě. To ovšem znamená, že přicházíme o potenciální zlepšení vzpomínek, pokud byl svědek při pozorování události také v negativní náladě. Z praktického hlediska byl pozorovaný účinek pro všechna pozorovaná zlepšení a zhoršení v tomto experimentu malý. Proto je dobré vědět, že nemít žádnou kontrolu nad náladou očitého svědka v době zapamatování nebo v době zahájení výslechu, kdy je svědek v negativní náladě (zejména pokud je výslech časově limitován*

¹¹² DEFFENBACHER, Kenneth A., et al. A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. *Law and human behavior*, 2004, 28.6: str. 687-706.

¹¹³ POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Op.cit.*, str. 132-139.

¹¹⁴ POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Op.cit.*, str. 132-139.

nebo není možné vyvolat u svědka neutrální náladu), nebude výrazně škodlivé pro zapamatování.“¹¹⁵

Lze tedy vyvodit, že je jedině prospěšné snažit se vést výslech svědka v neutrální náladě. Nicméně je to pouze vhodné doporučení, které pro aplikační praxi nebude natolik zásadním, pokud se ho nepodaří dosáhnout, neboť rozdíly v uvedení a neuvedení svědka do neutrální nálady nevykazují statistickou významnost.

2.6 Vliv alkoholu na zapamatování a schopnost rozpoznat

Skutečnost, že osoba rozpoznávající v době kontaktu s osobou rozpoznávanou byla pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky,¹¹⁶ přináší další otázky, jak s osobou znovupoznávající pracovat a jakou váhu přikládat její výpovědi.

Výzkumů v této oblasti je málo a týkají se zejména alkoholu, neboť je testování vlivu jiných návykových látek eticky problematické.

Otázkou, zda je vhodné vyslechnout osobu pod vlivem alkoholu, nebo je lepší počkat na její vystřízlivění, se zabývala ve svém výzkumu Schreiber Compo.¹¹⁷ Tento výzkum je důležitý zejména z toho důvodu, že zjišťoval vliv alkoholu, jak v době zapamatování, tak při následném výsledku (po 1 týdnu) – tedy navodil stejné podmínky pro obě situace. Výzkum zjistil, že osoby pod vlivem alkoholu jsou schopné v krátkém časovém horizontu velice dobře reprodukovat, co viděli, dokonce lépe než při retenčním intervalu 1 týdne. Může za to způsob, jakým alkohol ovlivňuje kognitivní procesy. **Alkohol totiž narušuje proces, při němž dochází k přemístění informace z krátkodobé do dlouhodobé paměti,¹¹⁸ proto je lepší osobu pod vlivem alkoholu vyslechnout co nejdříve, bez nutnosti jejího vystřízlivění.** Tato studie však poukazuje, že osoby pod vlivem alkoholu při zapamatování a následně také při výpovědi o týden později, vykazovaly nižší počet přesných informací a větší počet nepřesných informací ve srovnání se střízlivými

¹¹⁵ Překlad z angličtiny autorkou z: THORLEY, Craig, et al. Eyewitness memory: The impact of a negative mood during encoding and/or retrieval upon recall of a non-emotive event. *Memory*, 2016, 24.6: str. 838-852.

¹¹⁶ Srov. ustanovení § 130 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹⁷ SCHREIBER COMPO, Nadja, et al. Witness memory and alcohol: The effects of state-dependent recall. *Law and Human Behavior*, 2017, 41.2: str. 202-215.

¹¹⁸ WHITE, Aaron M. What happened? Alcohol, memory blackouts, and the brain. *Alcohol Research & Health*, 2003, 27.2: str. 186-196.

osobami. Tyto závěry jsou v souladu se závěry předchozích studií.¹¹⁹ Opětovné ovlivnění osoby alkoholem v době, kdy má vypovídat po 1 týdnu, nemá vliv na lepší vybavení si informací.¹²⁰ Stejně jako v případě výzkumů s osobami, které nebyly ovlivněny alkoholem, dochází výzkumníci k závěru, že opakovaný výslech osob, které byly při setkání s později rozpoznávanou osobou pod vlivem alkoholu, je účinnější a dopomáhá k vybavení si dalších, relevantních informací.¹²¹

Alkohol také neměl vliv na větší náchylnost k ovlivnění zavádějícími informacemi.¹²² Nicméně další výzkum v oblasti alkoholu došel k tomu: „že svědci pod vlivem alkoholu, kteří dostali specifické pokyny (např. pachatel může i nemusí být v show-up přítomen), byli ve skutečnosti více ovlivněni těmito pokyny, než strážliví svědci. Tito svědci také prokázali nejlepší přesnost (97 %) ze všech skupin, když jim bylo po těchto pokynech ukázána show-up bez pachatele (s nevinným podezřelým). Jinými slovy, svědkové pod vlivem alkoholu mohou ve srovnání se strážlivými svědky pravděpodobněji identifikovat v show-up nevinného podezřelého, ale také mohou s větší pravděpodobností změnit své chování a být opatrnější, pokud jim je dána specifická instrukce.“¹²³

Je zřejmé, že záleží také na množství požitého alkoholu. Jeden z výzkumů uvádí nižší přesnost a detailnost, pokud byly osoby středně až silně ovlivněny alkoholem. Jako nízkou intoxikaci alkoholem zde výzkumníci určili rozpětí 0,02 % až 0,11 %, jako střední v rozpětí 0,11 % až 0,16 %.¹²⁴ Dá se zobecnit, že se vzrůstajícím množstvím alkoholu vzrůstá i počet nesrovnalostí ve vypovězených skutečnostech.

Při samotné rekognici ovlivňuje přítomnost alkoholu v krvi znovupoznávající osobu tak, že se více soustředí na hlavní rysy (výška, účes) znovupoznávané osoby a nevěnuje tak velkou

¹¹⁹ HAGSAND, Angelica, et al. Bottled memories: On how alcohol affects eyewitness recall. *Scandinavian Journal of Psychology*, 2013, 54.3: str. 188-195.

¹²⁰ SCHREIBER COMPO, Nadja, et al. Witness memory and alcohol: The effects of state-dependent recall. *Op. cit.*, str. 202-215.

¹²¹ LA ROOY, David J.; NICOL, Annabelle; TERRY, Philip. Intoxicated eyewitnesses: The effects of alcohol on eyewitness recall across repeated interviews. *Open Journal of Medical Psychology*, 2013, 2.3: str. 107-114.

¹²² SCHREIBER COMPO, Nadja, et al. Intoxicated eyewitnesses: Better than their reputation?. *Law and Human Behavior*, 2012, 36.2: str. 77-86.

¹²³ TROJANOVÁ, Hana. *Rekognice-rozhodovací strategie a sociálně-kognitivní mechanismy uplatňované v procesu identifikace*. *Op. cit.*, str. 44. která cituje DYSART, Jennifer E.; LINDSAY, R. C. L. Show-up identifications: Suggestive technique or reliable method?. In: *The Handbook of Eyewitness Psychology: Volume II*. Psychology Press, 2007. str. 151-168.

¹²⁴ VAN OORSOUW, Kim; MERCKELBACH, Harald. The effects of alcohol on crime-related memories: A field study. *Applied Cognitive Psychology*, 2012, 26.1: str. 82-90.

pozornost dalším znakům (znaménka, jizvy)¹²⁵ Nicméně nepovažuji studie zaměřující se na ovlivnění znovupoznávání osoby alkoholem při samotné rekognici za příliš prakticky využitelné, neboť nepředpokládám, že by se jednalo o tak častou situaci oproti vlivu alkoholu na znovupoznávání osobu v průběhu doby, kdy docházelo ke vnímání znovupoznávané osoby, s ohledem na to je potřeba při provádění rekognice mít na paměti závěry výše uvedené.

¹²⁵ CALHOUN, Vince D., et al. Alcohol intoxication effects on visual perception: an fMRI study. *Human brain mapping*, 2004, 21.1: str. 15-26.

3 Dvojitá rekognice podle § 104b odst. 4 trestního řádu

Protivínský v roce 1971 uvádí, že rekognici podle fotografií (*in foto*) následovanou rekognicí *in natura* nedoporučuje, protože může vést k ovlivnění objektivní pravdy. Zejména, pokud je při následné rekognici *in natura* použito jiných figurantů než při rekognici podle fotografií, tzn. jedinou stejnou osobou je objekt.¹²⁶ Oproti tomu aktuálně účinná právní úprava tuto možnost *dvojité rekognice* předpokládá, a to v § 104b odst. 4 trestního řádu, když stanovuje „*Není-li možno ukázat osobu, která má být poznána, rekognice se provede podle fotografie, která se předloží podezřelému, obviněnému nebo svědkovi s obdobnými fotografiemi nejméně tří dalších osob. Tento postup nesmí bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osoby.*“

Význam dvojité rekognice je dle Nejvyššího soudu pak v tom, že „...svědek vnímá celý komplex vlastností poznávané osoby, tedy nejen obrazově zachycenou podobu obličeje, ale i tělesné proporce, držení těla a další markanty této osoby, takže **vypovídací hodnota takto opatřeného důkazu je zjevně vyšší než hodnota rekognice podle fotografie.**“¹²⁷ Nejvyšší soud tím potvrzuje subsidiární povahu rekognice *in foto*. Ta je považována za méně spolehlivou.¹²⁸ Ústavní soud dokonce judikuje, že pokud odpadnou důvody, pro které nebylo možné rekognici *in natura* dříve provést, je potřeba ji po předchozí rekognici *in foto* doplnit.¹²⁹ Jde tedy o výjimku z neopakovatelnosti rekognice.

Ze zákona tak plynou dvě podmínky, které musí být splněny, aby mohlo ke dvojité rekognici dojít, a to že:

- není možné ukázat osobu, která má být poznána;
- rekognice *in foto* nesmí bezprostředně předcházet rekognici *in natura*.

Tato kapitola má za cíl rozebrat podmínky dvojité rekognice, zejména pokusit se odpovědět na otázku časové bezprostřednosti s odkazem na judikaturu a vědecké poznatky. Předmětem této kapitoly naopak nebude problematika výběru pomocných objektů, která je jedním z hlavních úskalí dvojité rekognice, protože je již obsáhle popsána.¹³⁰

¹²⁶ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str.109.

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 4 Tdo 16/2014.

¹²⁸ Srov. PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. Op. cit., str. 1544–1545.

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14.

¹³⁰ Srov. PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str.109. Nebo DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Op. cit., str. 205-2019. Nebo DVOŘÁK, Marek. *Rekognice*

3.1 Podmínka nemožnosti konání rekognice *in natura*

Subsidiární povaha rekognice *in foto* k rekognici *in natura* plyne z judikatury¹³¹ i komentářové literatury.¹³² Proto je *de iure* možné rekognici *in foto* konat jen v případě, že není možné ukázat znovupoznávanou osobu, tedy není možné provést rekognici *in natura*.

Nejvyšší soud se v judikatuře opakovaně vyjádřil, kdy je možné použít rekognici *in foto*. Častou situací je nemožnost zahájení trestního stíhání před rekognicí, protože policejní orgán až právě na základě provedené rekognice jasně ztotožní budoucího obviněného z okruhu podezřelých, do té doby není vlastně zjištěna podezřelá osoba. Taková rekognice před zahájením trestního stíhání má pak povahu neodkladného úkonu.¹³³ Nejvyšší soud v takovém případě rekognici *in foto* odůvodňuje tak, že „*podezřelá osoba není zjištěna, tedy i tehdy, jestliže je prováděno pátrání v širokém okruhu osob, kdy je v podstatě osoba podezřelého tímto postupem z mnoha osob přicházejících v úvahu teprve zjišťována a provádění opakovaných rekognicí „in natura“ postupně s mnoha osobami by bránilo řádnému postupu při prověřování oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, popř. jiných podnětů k trestnímu stíhání, ve smyslu účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1 TrŘ).*“¹³⁴ Bez možnosti provést rekognici *in foto* by bylo možné, že bude snížena či úplně degradována důkazní hodnota očitého svědectví. Nejvyšší soud judikoval, že takové nebezpečí v případě, kdy uplynulo pět měsíců od trestně právně relevantní události (a není možné provést rekognici *in natura*), je dostatečným naplněním zákonných podmínek pro provedení rekognice *in foto*.¹³⁵

S tím souvisí další situace, za nichž nebude možné zajistit přítomnost znovupoznávaného objektu, jako je jeho nezvěstnost.¹³⁶ Dále, když je proti osobě, která má být znovupoznána, vedeno

osob ve světle principu *memo tenetur de ipsum accusare* a problematika opakování rekogničního úkonu = Lineups of persons in the light of the *nemo tenetur se ipsum accusare* principle and problematics of repetition of lineups. In: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020, str. 403–417. Teoretik. ISBN 978-80-7502-444-2.

¹³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21. 2. 1985, sp. zn. 5 Tz 2/85.

¹³² PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Op. cit.*, str. 1544–1545.

¹³³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001 sp. zn. 7 To 141/2000.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97.

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010.

¹³⁶ PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Op. cit.*, str. 1544–1545.

trestní řízení proti uprchlému,¹³⁷ lze očekávat, že se provedení rekognice *in natura* nepodaří zrealizovat tak, aby nedošlo k vymizení paměťové stopy subjektu, a bude vhodné přistoupit k rekognici *in foto*.

Může také dojít k situaci, kdy bude nutné provést ztotožnění mrtvoly. K rekognici *in foto* je vhodné přistoupit zejména s ohledem na náročnost takové situace pro subjekt.¹³⁸

Staňková dále uvádí, že by mohlo dojít k ovlivnění subjektu podezřelou osobou v případě, že nebude rekognice provedena včas. Pádnost této obavy z ovlivnění opodstatňuje tak, že procesní podstata postavení podezřelé osoby neumožňuje její vzetí do vazby.¹³⁹

Další možností je překážka na straně subjektu. Vrchní soud v Praze judikoval, že důvodem pro provedení rekognice *in foto* (v režimu neodkladného úkonu) může být sdělení subjektu, že se bude v budoucnu trvale zdržovat v zahraničí.¹⁴⁰ O rekognici jako neodkladný úkon půjde i v případě, že znovupoznávající osoba je výrazně starší,¹⁴¹ hrozí rychlá ztráta paměťové stopy, ať z důvodu stáří, nebo duševní poruchy.

Zejména v případě, kdy se znovupoznávaná osoba výrazně vymyká svým vzhledem, může nastat problém s hledáním vhodných figurantů. Proto i takový důvod shledal Nejvyšší soud jako souladný s ustanovením § 104b odst. 4 trestního řádu a připustil možnost rekognice *in foto*.¹⁴²

3.2 Hledisko časového odstupu

Praktickou výhodou rekognice podle fotografie je samozřejmě možnost využití paměťové stopy znovupoznávající osoby, neboť ta s časem bledne. Je to zřejmé i záměr zákonodárce,¹⁴³ který tuto formu dvojité rekognice umožňuje, tzn. prvotní provedení rekognice podle fotografií

¹³⁷ Řízení proti uprchlému je upravené v ustanovení § 302 an. trestního řádu. Srov. VANTUCH, Pavel. 3. Obhajoba uprchlého. In: VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, str. 1192. ISBN 978-80-7400-950-1.

¹³⁸ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 353.

¹³⁹ STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 4, str. 79-85.

¹⁴⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2002, sp. zn. 2 To 58/02.

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 324/2018.

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1072/2017.

¹⁴³ Jde o domněnku autorky, neboť zákonodárce v důvodové zprávě ustanovení více nekomentuje. Viz pozn. pod č. 13.

v době, kdy není zřejmé, zda, kdy a pokud vůbec bude možné rekognici *in natura* provést, následované případnou rekognicí *in natura*.

Rekognice *in foto* má tedy sloužit k identifikaci poznávané osoby. S tím je ale spojeno ovlivnění paměťové stopy, které může mít současně pozitivní i negativní účinek a je tím pádem předmětem kritiky dvojité rekognice. Rekognice podle fotografií zde může posloužit k upevnění paměťové stopy na znovupoznávanou osobu, kdy rekognice často probíhá s nezanedbatelným časovým odstupem,¹⁴⁴ a tím zlepšit následnou schopnost poznat ji při rekognici *in natura*, ale není ani vyloučené negativní ovlivnění paměťové stopy již uložené, či její přepsání. K tomu může dojít zejména v případech, pokud bude rekognice podle fotografií nesprávně provedena (například vybraná fotografie znovupoznávané osoby nebude odpovídat vzezření popsanému poznávající osobou), nebo v případě, že by nebyla znovupoznávaná osoba vůbec zahrnuta do baterie osob ukázaných v rámci rekognice *in foto*.

Zákonodárce si byl této problematiky zřejmě vědom, když stanovil zákaz rekognice *in natura* bezprostředně předcházející rekognici *in foto*. Zákon dále nespecifikuje, o jaký časový úsek by se mělo jednat, aby byl onen požadavek zákazu bezprostřednosti naplněn.

3.2.1 Judikatura k podmínce bezprostřednosti

Komentářová literatura se společně s některými soudními rozhodnutími omezuje na výklad, že *bezprostředně* znamená „s určitým časovým odstup.“¹⁴⁵ V posledních letech se ale Nejvyšší soud ve svých usneseních snaží tento pojem konkretizovat, neboť právě nedostatečný časový odstup uvádějí dovolatelé při zpochybnění důkazní síly rekognice.

Následující citovaná rozhodnutí nejsou řazena dle jejich časové posloupnosti, ale pro názornost přístupu Nejvyššího soudu k problematice jsem se rozhodla postupovat ve výkladu od rekognice s nejdelsším časovým odstupem k nejkratší aprobované.

Časový odstup šesti měsíců mezi rekognicí *in foto* a *in natura* shledal Nejvyšší soud nejen za dostatečný, ale i „výrazně překračující požadovanou dobu,“ a to i s ohledem na to, že subjektem rekognice byla výrazně starší osoba.¹⁴⁶ Přestože označil dobu šesti měsíců za výrazně překračující požadavek zákona, nevyjasnil, co je onou požadovanou dobou. V dalším usnesení se Nejvyšší

¹⁴⁴ Zde pět měsíců od činu. Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010.

¹⁴⁵ Srov. PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Op. cit.*, str. 1544–154. A Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1508/2017.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1508/2017.

soud spokojil s odstupem tří měsíců, aniž by však určil, zda se jedná o nejkratší možný odstup, po kterém je možné konat druhou rekognici.¹⁴⁷ K dalšímu zúžení dochází Nejvyšší soud, když považuje období dvou a půl měsíce za dostatečné, ovšem poznamenává, že musí být zohledněno při rekognici *in natura* možné ovlivnění předchozí rekognicí *in foto*.¹⁴⁸ Padesát sedm dní byl pro Nejvyšší soud zatím nejkratší dostatečný časový odstup, aby prohlásil, že „*tedy byla zachována zákonnost, objektivita a důkazní hodnota obou provedených rekognicí, když tyto úkony nebyly provedeny bezprostředně po sobě.*“¹⁴⁹ **Padesát sedm dní – tedy necelé dva měsíce – jsou v judikatuře Nejvyššího soudu považovány za dostatečné pro naplnění požadavku zákazu bezprostřednosti.**

V předchozích usneseních Nejvyšší soud určoval, jaký časový odstup považuje za dostatečný pro zachování zákonnosti rekognice. Na druhém konci časového rozestupu podává odpověď na otázku, jaký časový rozestup je neakceptovatelný, a tedy nezákonný. Podle Nejvyššího soudu provedení obou rekognic v tentýž den obchází smysl ustanovení § 104b odst. 4 trestního řádu a rekognice je tak nezákonná a nemůže sloužit jako důkaz v trestním řízení.¹⁵⁰

Zmiňované rozhodnutí je opakovaně citováno v judikatuře, a i Ústavní soud se přiklání k jeho závěrům. Dovozuje z něj, že k následné rekognici nesmí dojít „*řádově maximálně do několika dní.*“¹⁵¹ To ovšem citované usnesení Nejvyššího soudu nezmiňuje, vylučuje pouze dvojitou rekognici v tentýž den. Pokud ale převezmeme závěr o nutném časovém rozestupu několika dnů, vyvstává stále nejistota v tom, kolik dnů bude dostatečných při případném následovném soudním přezkumu. Zda půjde o týden, čtrnáct dní, nebo měsíc, zřejmě ukáže až další soudní praxe.

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 324/2018.

¹⁴⁸ Konkrétně byla rekognice *in foto* provedena 19. 2. 2014, rekognice *in natura* následovala 6. 5. 2014. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 467/2016.

¹⁴⁹ V tomto případě proběhla rekognice *in foto* 20. 11. 2014, následována rekognicí *in natura* 16. 1. 2015. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 6 Tdo 258/2016.

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016.

¹⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3362/20.

3.2.2 Psychologická východiska časového odstupu

Jak bylo nastíněno výše, soudy se otázkou časového odstupu opakovaně zabývaly. V rozhodnutích se ale nikdy nevyskytují důvody, pro které shledaly určitý časový odstup za dostatečný. V této podkapitole se pokusím předložit podklady, na jejichž základě by bylo možné činit vědecky podložené závěry.

Přestože je stálost výpovědi ve výzkumech často určujícím měřítkem přesnosti výpovědi, ukazuje se, že ne vždy je stálost vybavované informace zárukou přesnosti, a i v případě, kdy respondenti v průběhu času podávají postupně jiné informace o vybavované události, může být přesnost jejich tvrzení vysoká.¹⁵² Tím spíše, že osoby mohou mít tendenci setrvávat na své původní odpovědi – na jimi označené osobě v první rekognici, protože se cítí být vázáni svým původním rozhodnutím (označováno anglicky také jako *commitment effect*,¹⁵³ neboli efekt závazku). Zřejmě tak na ně působí jejich vlastní předpoklad, že by změnou určení sami sebe znedůvěryhodnili, či nechtějí zklamat očekávání osob provádějících rekognici. Valentine a kolektiv ve své studii z roku 2012 uvádějí, že 88 % účastníků setrvalo na výběru dané osoby v rekognici, kterému předcházelo předchozí ukázání jednotlivých figurantů (angl. *showup*), a to bez ohledu na to, zda při prvním výběru došlo k identifikaci správné osoby.¹⁵⁴ Při opakované rekognici mohou rozpoznávající osoby mít očekávání, že bude objekt přítomen v baterii.

Psychologickými aspekty se zabývala předchozí kapitola, ale je zřejmé, že ani téma této kapitoly by bez nich nebylo možné dost dobře předestřít a zejména se vyjádřit k argumentům, které dvojitou rekognici podporují, či odmítají. Vycházet přitom budu z několika studií. První z nich je studie autorů Lin, Strube a Roedigera, neboť jejich výzkum zkoumá právě opakovanou rekognici a vliv časové prodlevy.¹⁵⁵

V tomto výzkumu byl proveden experiment dvojitě rekognice v kombinacích různých zpoždění při úvodní rekognici i při té následné (viz tabulka 4 níže). Při obou rekognicích byly

¹⁵² ODINOT, GERALDA; WOLTERS, GEZINUS; VAN GIEZEN, ANNE. Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events. *Op. cit.*, str. 629-642.

¹⁵³ DYSART, JENNIFER E., ET AL. Mug Shot Exposure Prior to Lineup Identification: Interference, Transference, and Commitment Effects. *Op. cit.*, str. 1280-1284.

¹⁵⁴ VALENTINE, TIM, ET AL. Live showups and their influence on a subsequent video line-up. *Applied Cognitive Psychology*, 2012, 26.1: str. 1-23.

¹⁵⁵ LIN, WENBO; STRUBE, MICHAEL J.; ROEDIGER, HENRY L. The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. *Op. cit.*, str. 1-19.

ukázány stejné osoby. Autoři předpokládali, že účastníci budou schopni určit osobu z baterie spíše při krátkém úvodním zpoždění, a zároveň předpokládali, že při opakované rekognici stoupne počet označení někoho z baterie (tzn. klesne počet účastníků, kteří v první rekognici neoznačili nikoho), protože budou osoby v baterii na účastníky působit povědomě. V target-absent¹⁵⁶ rekognici byl pachatel nahrazen jinou osobou. Všechny fotografie byly upraveny tak, aby měly všechny osoby na sobě stejné tričko a dále aby kvalitou zobrazení působily jednotně, respektive aby některá nevybočovala. Účastníkům bylo přehráno krátké video krádeže notebooku, pachateli bylo vidět do tváře čtyři až pět vteřin.

Výsledky studie ukazují, že opakovaná rekognice vede účastníky k častějšímu označení některé z osob bez ohledu na retenční intervaly, tím se tedy potvrdil předpoklad autorů studie (bylo zaznamenáno více jak 10% zvýšení počtu označení oproti prvotní rekognici). Opakovaná rekognice však neměla vliv na její přesnost, a to zejména proto, že při opakované rekognici zvolili účastníci většinou stejnou osobu jako při té prvotní. Čas, který uplynul do první rekognice, ovlivňoval jistotu účastníků o vlastním rozhodnutí. Čím delší čas uplynul, tím klesala jejich jistota. Nutno zdůraznit, že v této studii byly v obou rekognicích ukázány tytéž osoby, což je podmínka, která nebude běžně naplněna v české aplikační praxi. Pro výsledky této studie to však může mít pozitivní dopad, protože účastníci nejsou ovlivněni odlišnými osobami v bateriích, až na jednu – osobu pachatele.

Jedním ze zásadních výsledků této studie je pak zjištění, že i přes dlouhé úvodní a následné zpoždění zůstává relevantním, pokud jsou si účastníci jisti vlastním výběrem. Přesnost jejich odpovědí je přímo závislá na jejich sebehodnocení jistoty vlastním výběrem.¹⁵⁷

¹⁵⁶ K vysvětlení pojmu viz podkapitola 2.5.

¹⁵⁷ LIN, Wenbo; STRUBE, Michael J.; ROEDIGER, Henry L. The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. *Op. cit.*, str. 1-19.

Tabulka 4 Podmínky experimentu ve výzkumu Lin, Strube a Roedigera¹⁵⁸

Experiment	Podmínky zpoždění	Úvodní zpoždění	Následné zpoždění	Target-present (pachatel účasten)	% stejného rozhodnutí	Target-absent (bez účasti pachatele)	% stejného rozhodnutí
1	10 minut 3 dny	10 minut	3 dny	141	70,9	143	60,8
	3dny 3 dny	3 dny	3 dny	154	64,3	153	64,1
2	10 minut 1 den	10 minut	1 den	103	70,9	109	63,3
	10 minut 5 dnů	10 minut	5 dnů	107	66,4	104	54,8
	5 dnů 1 den	5 dnů	1 den	111	60,4	109	61,5
	5 dnů 5 dnů	5 dnů	5 dnů	121	53,7	119	54,6

Zásadním nedostatkem ve zkoumání této problematiky shledávám chybějící studie, které by opakovanou rekognici zkoumaly v dlouhodobém měřítku (např. prvotní rekognice po pěti až osmi měsících, druhá rekognice po dvanácti a více měsících), neboť ty by mohly opravdu dobře odpovědět na otázku vhodnosti opakované rekognice. Zároveň by, dle mého názoru, lépe odrážely aplikační praxi dvojité rekognice.

Delším časovým úsekem se zabývala studie,¹⁵⁹ která se snažila zkoumat více proměnných, které mohou výrazně ovlivnit rekognici. V tomto případě ani zdržení šest měsíců nemělo

¹⁵⁸ Idem. Tabulka převzata a částečně upravena z článku: LIN, Wenbo; STRUBE, Michael J.; ROEDIGER, Henry L. The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. *Op. cit.*, str. 1-19.

¹⁵⁹ VALENTINE, Tim; PICKERING, Alan; DARLING, Stephen. Characteristics of eyewitness identification that predict the outcome of real lineups. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2003, 17.8: str. 969-993.

významný vliv na pokles správných určení. Přesto ze studie vyšlo, že rekognice učiněná do týdne od události přináší vyšší počet pozitivních identifikací. Závěrem této studie tedy je, že krátký čas mezi událostí a rekognicí zvyšuje pozitivní určení, ale jakmile je retenční interval delší než jeden měsíc, není pokles s přibývajícím časem výrazný. Ani tato studie nám však nepřináší odpověď na časový aspekt dvojité rekognice, její závěry jsou použitelné pouze pro prvotní rekognici. Nicméně podtrhují důležitost dvojité rekognice v případě, kdy není fakticky možné provést rekognici *in natura*, protože poukazují na postupné zapomínání, vymizení paměťové stopy, což může prozatímní rekognice *in foto* omezit.

Zásadním pro tuto podkapitulu je studie výzkumníc Pezdek a Blandon-Gitlin, které reflektují skutečnost, že v reálném prostředí mají subjekty často nekompletní, krátkou, či jinak nekvalitní vzpomínku na pachatele. Jejich výzkum naznačuje, že tato kvalitativně horší vzpomínka má tendenci zvýšit ovlivnění rekognice *in natura*, jemuž předchází sady fotografií v případě, že je mezi těmito dvěma rekognicemi krátký časový rozestup.¹⁶⁰

Přes množství studií, které se zabývají vlivem sady fotografií na následnou rekognici *in natura*, neexistuje jasná odpověď na to, jaký je ideální časový rozestup mezi dvěma rekognicemi. Přesto se v závěru této kapitoly pokusím přispět k tématu mým osobním doporučením.

3.2.3 Použití podmínky bezprostřednosti na předchozí ukázaní, které není rekognicí *in foto*

V praxi dochází k situacím, které neodpovídají zákonným požadavkům na provedení rekognice, nemusí se jednat ani o procesní úkon. Nicméně při nich může dojít k ukázaní objektu znovupoznávající osobě a soudní praxe takové případy musí vzít do úvahy při hodnocení důkazů.

V již výše citovaném rozhodnutí označil Nejvyšší soud předložení sady fotografií poškozené za „*kvazi rekognici*“. Přestože tento postup je spíše znám pod pojmem *(na)tipování*,¹⁶¹ je nutné pro postup *de iure* chápat pojem rekognice široce.¹⁶²

¹⁶⁰ PEZDEK, Kathy; BLANDON-GITLIN, Iris. When is an intervening line-up most likely to affect eyewitness identification accuracy?. *Legal and Criminological Psychology*, 2005, 10.2: str. 247-263.

¹⁶¹ JANULKOVÁ, Kateřina. *Rekognice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018, 108 str., ISBN 978-80-7598-105-9, str. 61.

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016.

Tipování je postup, při kterém jsou rozpoznávající osobě ukázány vybrané fotografie osob z kriminalistické evidence, které policejní orgán považuje za možné pachatele. Tipování na rozdíl od rekognice neslouží k individuálnímu určení pachatele, ale k vybrání pachatele z množiny policejními orgány předpokládaných možných pachatelů.¹⁶³ I když se tedy nejedná o rekognici podle § 104b trestního řádu, je potřeba postupovat restriktivně a i pouhé (na)tipování podrobit časovému odstupu. Jiný závěr by vedl k obcházení smyslu ustanovení § 104b odst. 4 trestního řádu.

Obdobnou situací se zabýval Ústavní soud. Společná fotografie stěžovatele s dalšími spoluhráči byla ukázána znovupoznávající osobě. Není totiž podstatné, jak se úkon jmenuje, zda se o úkon vůbec nejedná (např. náhodné setkání poznávající a poznávané osoby na chodbě), k ovlivnění paměťové stopy může dojít různými cestami a orgány činné v trestním řízení mají provádět úkony zákonným způsobem. S časovým odstupem byla realizována rekognice *in foto*. Ústavní soud neshledal nezákonnost této rekognice, když vyhodnotil časový odstup čtyř měsíců jako dostatečný. Dále zdůraznil, že týmová fotografie většího počtu osob než je zákonem požadovaný počet pro rekognici, a skutečnost, že jsou na fotografii všichni hráči stejně oblečeni, vyhovuje zákonným požadavkům rekognice. A tedy, že na druhově odlišné fotografie ukázané s časovým odstupem lze obdobně uplatnit úpravu dvojité rekognice. Předchozí promítnutí bude nutné vzít do úvahy při hodnocení důkazní síly rekognice.¹⁶⁴

K obdobným závěrům došel Ústavní soud v případě, kdy bylo znovupoznávající osobě ukázáno video nízké kvality s později poznávanou osobou a pak s časovým odstupem došlo k rekognici.¹⁶⁵

V podkapitole 2.4.2 je zmíněna situace, kdy subjekty z vlastní iniciativy viděly fotografii později znovupoznávané osoby na internetu. Nejvyšší soud nejdříve nepřipouští, že by taková skutečnost mohla ohrozit validitu rekognice,¹⁶⁶ v pozdějším rozhodnutí však již upozorňuje nižší soudy, že při hodnocení důkazní síly rekognice mají vzít možné ovlivnění subjektů do úvahy.¹⁶⁷

¹⁶³ JANULKOVÁ, Kateřina. *Rekognice. Op. cit.*, str. 61.

¹⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3362/20.

¹⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. III. ÚS 46/19.

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 4 Tdo 16/2014.

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 324/2018.

Dodávám, že uvedený závěr platí, i pokud rekognice předchází jinému ukázání, při kterém má dojít k rozpoznání konkrétní osoby, Ústavní soud tak judikoval při použití *agnoskace*.¹⁶⁸ „Jestliže pak je agnoskace prováděna až poté, co jí předcházela rekognice, je její důkazní význam ještě výrazně omezenější, neboť paměťová stopa poznávajícího je v takové situaci ovlivněna dříve ukázanými osobami (či jejich fotografiemi).“¹⁶⁹ Nejde zde tedy o nezákonnost, nicméně je potřeba k důkazní síle agnoskace přistupovat s obezřetností.

3.3 Shrnutí poznatků o dvojité rekognici a doporučení

Závěrem této kapitoly předkládám shrnutí závěrů a doporučení. První podmínka, tedy nemožnost ukázat objekt, může mít různé důvody, které jsem shrnula v podkapitole 3.1. Zřejmě jednou z velmi častých situací bude nemožnost zahájení trestního stíhání proti objektu, protože právě rekognice *in foto* může být zásadním důkazem pro zahájení jeho trestního stíhání. V takovém případě je potřeba do protokolu o rekognici důsledně vysvětlit, proč se rekognice *in foto* koná jako neodkladný úkon.

V podkapitole 3.2 jsem shrnula judikaturu k podmínce bezprostřednosti a ukázala, že ji Nejvyšší soud chápe jako časový odstup v řádu několika dnů. A to i přesto, že nejkratší odstup mezi oběma rekognicemi, který Nejvyšší soud shledal za zákonný, byl padesát sedm dní. Například Dvořák¹⁷⁰ zákonem nestanovenou minimální dobu mezi rekognicí *in foto* a rekognicí *in natura* kvituje. S tímto názorem lze souhlasit, neboť jak Nejvyšší soud opakovaně dodává, je nutné mít v každém případě na paměti možné ovlivnění předchozí rekognicí *in foto* a soudy se s tím při hodnocení významu rekognice *in natura* musí vypořádat. Samotná možnost ovlivnění však nezpůsobuje nezákonnost rekognice *in natura*.¹⁷¹

Soudy formulované závěry lze shrnout následovně:

- Ke každé dvojité rekognici a vyhodnocení možného ovlivnění je potřeba přistupovat individuálně.¹⁷²

¹⁶⁸ **Agnoskace**, jako jeden z důkazních prostředků přímo neupravených trestním řádem, rozumíme jí ukázání pouze jedné osoby či věci za účelem identifikace. Srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 2/03.

¹⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. III. ÚS 928/20.

¹⁷⁰ DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. *Op. cit.*, str. 204.

¹⁷¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03.

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 467/2016. Obdobně PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Op. cit.*, str. 1544–1545.

- Je potřeba hodnotit způsob provedení jednotlivých rekognic. Výběr pomocných objektů, kvalitu fotografií, nebo nutnost pracovat s případnou proměnou vzhledu znovupoznávaného objektu v čase mezi trestněprávně relevantní událostí a rekognicemi.¹⁷³
- Vnímat odlišnosti obou rekognic, tedy způsob, jakým subjekt vnímá objekty na fotografiích. Oproti rekognici s reálnými objekty, při které má subjekt možnost vnímat objekty komplexněji.¹⁷⁴
- Pro vyhodnocení důkazní hodnoty rekognice *in natura* je zásadní vzít do úvahy jakékoliv předchozí ukázání osob, přestože se formou nebude jednat o úkon rekognice.¹⁷⁵
- Na straně subjektu vzít do úvahy také individuální faktory jako nezletilost, stáří či fyzická a mentální omezení.¹⁷⁶

Potud s judikaturou Nejvyššího a Ústavního soudu souhlasím. Kriticky však vnímám, že soudy své závěry neopírají o psychologické závěry – a to i s vědomím jejich nejednoznačnosti. Ústavní soud tak přitom již v minulosti učinil, když podpořil svá doporučení ohledně provádění rekognice o závěry psychologa Wellse.¹⁷⁷ Ústavní soud přitom sám v dalším nálezu upozorňuje, že neprovedení úkonu v souladu s aktuálními kriminalistickými poznatky snižuje důkazní sílu rekognice, ale prostoru k upřesnění ohledně podmínky bezprostřednosti nevyužívá.¹⁷⁸

Z mnou zmíněných studií v bodě podkapitoly 3.2.2 je zřejmá potřeba vyhodnocovat míru jistoty nad vlastním rozhodnutím, kterou subjekt při rekognici uvede. Ale jak bylo zmíněno, je třeba mít na paměti, že čím blíže je rekognici *in natura* předchozí rekognice *in foto*, tím vyšší vliv má na výsledek rekognice *in natura*. Toto možné ovlivnění roste, pokud je původní paměťová stopa slabá. A to i přesto, že schopnost znovupoznat je celkem stabilní a s přibývajícím časem výrazně neklesá.¹⁷⁹ S ohledem na tyto závěry a v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu mám za

¹⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 5 Tdo 759/2013.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, 4 Tdo 16/2014.

¹⁷⁵ Srov. bod podkapitoly 3.2.3.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1508/2017.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20.

¹⁷⁹ METEŇKO, Jozef; BAČÍKOVÁ, Iveta a SAMEK, Martin. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013, str. 56. ISBN 978-80-87713-08-2.

to, že je potřeba při dvojité rekognici dodržet odsup několika dní, dle mého názoru však minimálně jednoho týdne.

4 Zákaz sebeobviňování se a rekognice podle funkčně-dynamických znaků

Cílem této kapitoly je poskytnutí vhledu do ústavněprávních aspektů rekognice a pomoci čtenáři dotvořit si obrázek o komplexnosti problematiky rekognice. Ústavním základem pro následující výklad je článek 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené pod č. 2/1993 Sb. (dále jen „**Listina**“), který stanoví, že „[každý] má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.“ Společně s článkem 40 odst. 4 Listiny, jež zní následovně: „Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.“ Ustanovení citované druhé v pořadí je přitom v postavení *lex specialis* vůči prvnímu citovanému.¹⁸⁰

Tato práva jsou vyjádřením zásady „*nemo tenetur se ipsum accusare*“ (zkráceně „**nemo tenetur**“), která vyjadřuje zákaz sebeobviňování. Prvně byla výslovně zakotvena v americké ústavě, a to konkrétně v pátém dodatku. Obecně je pak tato zásada nazývána jako „*privilege against self-incrimination*.“¹⁸¹ Zákaz sebeobviňování je široký pojem, který je potřeba podrobit výkladu. Někdy je nepřesně uváděno,¹⁸² že tuto zásadu najdeme v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „**Úmluva**“), pravdou je, že byla vyložena z článku 6, který upravuje právo na spravedlivý proces, a článku 3, který zakazuje nelidské a ponižující zacházení.¹⁸³

Pro úplnost také dodávám, že tuzemská judikatura odpovídá té evropské. Pro dotvoření obrazu o tom, jak jsou vnímány hranice zásady *nemo tenetur*, uvádím stručný výběr z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „**ESLP**“).

Ve věci Funke proti Francii založil stěžovatel svou argumentaci na tom, že byl odsouzen v rozporu se zásadou *nemo tenetur*, když byl v jeho případě vydán odsuzující rozsudek, na základě toho, že odmítl vydat listiny požadované celním orgánem. ESLP uvedl, že se celní orgán snažil

¹⁸⁰ Srov. Čl. 37 [Právo odepřít výpověď a procesní rovnost]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1. ISBN 978-80-7400-812-2.

¹⁸¹ *Fifth Amendment*. Online. The Constitution Annotated. Constitution of the United States. 1971. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/>.

¹⁸² Nepřesně uvedeno v perexu článku, dále autoři již upřesňují dovození zásady z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, nikoli její zakotvení. Srov. MATES, Pavel, PÚRY, František. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, s. 7-13.

¹⁸³ Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

cestou trestního řízení získat od stěžovatele dokumenty, které si nebyl schopný sám zajistit. ESLP shledal porušení práva na spravedlivý proces, ze kterého plyne právo mlčet a nepřispívat k sebeobviňování.¹⁸⁴

Ve věci John Murray proti Spojenému království byl tento stěžovatel nalezen v domě, ve kterém byl násilně držený policejní informátor. Stěžovatel odmítl vypovídat a tuzemský soud jeho mlčení posoudil jako důkaz o jeho vině, což ESLP neshledal jako porušení práva na spravedlivý proces plynoucí z článku 6 Úmluvy. Důležité je ale dodat, že ESLP tak rozhodl zejména proto, že tuzemský soud nezaložil své rozhodnutí o vině na pouhém mlčení stěžovatele, ale podložil jej řadou dalších důkazů.¹⁸⁵

Ve věci Jalloh proti Německu byl stěžovatel donucen násilím k užití látky, která vyvolává zvracení, poté, co si ji odmítl vzít dobrovolně. Předtím byl však viděn, jak polyká sáček, v němž policisté předpokládali přítomnost drog. K donucení došlo tak, že čtyři policisté stěžovatele drželi a lékař mu sondou a injekčně zavedl lék do těla. Z tohoto popisu je zřejmá značná intenzita takového zásahu do práv stěžovatele. Kromě toho, že tento postup ESLP shledal za nelidské a ponižující chování, které odporuje článku 3 Úmluvy, došel Velký senát ESLP k tomu, že bylo porušeno stěžovatelovo právo nebýt nucen k sebeobviňování plynoucí z článku 6 Úmluvy.¹⁸⁶

Přestože tedy není zásada *nemo tenetur* přímo obsažena v Úmluvě, ESLP ji opakovaně dovodil a aktivně ji judikuje. Na tomto místě upozorňuji na test, který ESLP aplikoval právě ve věci Jalloh proti Německu. Dle něj je potřeba při hodnocení zásahu do zásady *nemo tenetur* následující body:

- a) jakou povahu má posuzované donucení;
- b) jakou intenzitu má takového donucení;
- c) jaké záruky poskytuje trestní řízení;
- d) zhodnocení toho, jak je v řízení zkoumaný důkaz, použit.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 2. 1993 ve věci Funke vs. Francie (*stížnost č. 10828/84*).

¹⁸⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 1996 ve věci John Murray proti Spojenému království (*stížnost č. 14310/88*).

¹⁸⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 7. 2006 ve věci Jalloh proti Německu (*stížnost č. 54810/00*).

¹⁸⁷ Idem.

Na ústavní úrovni tak dochází ke kolizi mezi jednotlivými právy a svobodami, které jsou garantovány ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“).¹⁸⁸ Při posuzování těchto práv navzájem je potřeba mít na paměti maximu „podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody nebo veřejného statku.“¹⁸⁹ Na základě toho dochází Ústavní soud k následujícímu závěru, který je třeba mít na paměti pro další výklad: „Vycházejí z uvedených definičních hledisek vymezení ústavněprávně chráněných veřejných statků, nutno k těmto zařadit i úsilí o zajištění vnitřního míru ve společnosti spočívající v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů v rámci řádného procesu, jež se promítá v rovině ústavní v čl. 80 odst. 1 a čl. 90 Ústavy a čl. 39 a 40 Listiny. Jedním z parciálních nástrojů dosažení tohoto veřejného statku (dobra) jsou i důkazní prostředky předvídané trestním řádem, mezi něž patří i rekognice (čili identifikace osob a věcí).“¹⁹⁰

K poměrování práv došlo i v poměrech rekognice, kdy vznikl spor o možnost poznávané osoby odmítnout účast na rekognici, respektive odmítnout rekognici podle funkčně-dynamických znaků.

Funkčně-dynamické znaky v rámci rekognice jsou kromě toho problematické, protože je může znovupoznávaný objekt vědomě a účelově měnit.¹⁹¹ Do kategorie funkčně-dynamických znaků lze řadit pohyb jednotlivých částí, nebo celého těla. Za dynamické znaky lze typicky chápat chůzi, běh, držení těla, gestikulaci, mimiku, či různé pohybové vzorce (tj. stereotypy¹⁹²). Zatímco do funkčních znaků je řazena řeč a hlas.¹⁹³

Z logiky věci nelze rekognici podle funkčně-dynamických znaků provádět simultánně, je tedy potřeba přistoupit k rekognici sekvenční.¹⁹⁴ Těžko si totiž představit, že bude znovupoznávaná osoba schopna vnímat najednou několik hovořících osob, či několik osob v pohybu. Pro doplnění uvádím, že trestní řád v souvislosti s funkčně-dynamickými znaky hovoří

¹⁸⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

¹⁹⁰ Idem.

¹⁹¹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. Op. cit., str. 352.

¹⁹² Protivínský jako příklad uvádí způsob úpravy vlasů, manipulace s cigaretou, pokašlávání apod. Srov. PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 140.

¹⁹³ Srov. PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 137. DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Op. cit., str. 69.

¹⁹⁴ K typům rekognice podle způsobu předvedení srov. podkapitolu 1.2.

pouze o rekognici podle řeči, k níž uvádí: „*Jestliže osoba má být poznána nikoliv podle svého vzezření, ale podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.*“¹⁹⁵ S dalšími funkčně-dynamickými znaky zákon tedy výslovně nepočítá, respektive pro ně nestanovuje speciální pravidla.

Soudy se zákazem sebeobviňování zabývají především v situaci, kdy je obviněnému (v následujícím textu tento pojem zahrnuje také podezřelého a obžalovaného, neboť se zásada *nemo tenetur* vztahuje na všechny osoby, které mají povinnost související s dokazováním¹⁹⁶) udělena pořádková pokuta dle ustanovení § 66 trestního řádu za nespolupráci s orgány činnými v trestním řízení při zajišťování důkazů. Judikatura zkoumající limity ustanovení § 66 trestního řádu je tak častým výkladovým základem, na němž budou založeny následující podkapitoly, a zároveň byla východiskem pro vývoj v řešení této otázky pro úkon rekognice, který byl završen vydáním přelomového nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 a bude dále také rozebrán.

4.1 Argumentace podporující povinnost účastnit se rekognice

Úprava rekognice v trestním řádu výslovně nepočítá s možností odmítnout účast na tomto úkonu. Pokud by však tuto možnost zákonodárce chtěl umožnit, výslovně by ji v zákoně zakotvil, jako to učinil v případě vyšetřovacího pokusu a rekonstrukce.¹⁹⁷ Tento argument podporuje skutečnost, že úprava těchto dalších zvláštních způsobů dokazování byla do trestního řádu přidána novelou, která zároveň zakotvila rekognici jako samostatný procesní úkon.¹⁹⁸ Konrád s Veselou k tomu dodávají, že tu nelze použít analogii vzhledem k odlišným povahám těchto zvláštních způsobů dokazování.¹⁹⁹

Protivínský se ostře vymezuje proti názorům níže citovaného Fryštáka. Rovněž nesouhlasí s možností výkladu *per analogiam*, tedy s tím, že by měl obviněný pouhou povinností dostavit se k úkonu, ale ne se ho již zúčastnit. S odkazem na ustanovení § 104b odst. 6 trestního řádu, které

¹⁹⁵ Ustanovení § 104b odst. 3 *in fine* trestního řádu.

¹⁹⁶ MATES, Pavel, PÚRY, František. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, str. 7-13.

¹⁹⁷ Srov. ustanovení § 104c odst. 4 a § 104d odst. 2 trestního řádu.

¹⁹⁸ Srov. Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb.

¹⁹⁹ KONRÁD, Zdeněk.; VESELÁ, Jitka: *Rekognice*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2008. str. 43. ISBN 978-80-7251-269-0.

v částech neupravených tímto ustanovením o rekognici, odkazuje na ustanovení o výpovědi obviněného a svědka. Protivinský z toho dovozuje povinnost obviněného strpět účast na rekognici, toliko jako pasivní účastník. Tedy, že po něm nemůže být vyžadováno, aby se účastnil hlasové rekognice.²⁰⁰

Konrád v roce 2006 podporuje povinnost obviněného strpět úkony k zjištění, zda to byl právě on, kdo se vyskytoval na místě činu. Mezi tyto úkony řadí právě rekognici, a to s ohledem na výklad ustanovení § 114 odst. 2 a 3 trestního řádu, který upravuje prohlídku těla a jiné podobné úkony.²⁰¹ Protivinský ve shodě s Konrádem z tohoto ustanovení vyvozuje analogií povinnost obviněného pasivně strpět rekogniční úkon, neboť jak rekognice, tak prohlídka těla, jsou úkony za účelem zjištění totožnosti.²⁰²

4.2 Argumentace proti povinnosti účastnit se rekognice

Již v poměrech správního trestání soudy dovodily, že nátlak, který obecní policie vytvářela opakovaným předvoláváním a udělováním pořádkových pokut za účelem zjištění, vůči komu a zda vůbec zahájit přestupkové řízení, odporuje zákazu sebeobviňování.²⁰³

Zastánci tohoto výkladu akcentují především právo obviněného na respektování zákazu sebeobviňování.

Shodně Ústavní soud argumentuje nutností rozlišovat právo nebýt nucen k sebeobviňování a právo orgánů činných v trestním řízení opatřovat důkazy jejich odnětím i proti vůli obviněného a v jeho neprospěch. A tedy, že „*právní možnost zajištění důkazů pro účely řízení kárného (trestního) proti vůli kárně (trestně) obviněného nemůže být chápána jako nezákonné a neústavní donucování obviněných k poskytování důkazu proti sobě samému.*“²⁰⁴

Z trestního řádu plynou další pravidla založená na zákazu sebeobviňování, z kterých lze dovodit nemožnost nutit osobu k účasti na rekognici. Z ustanovení § 100 odst. 2 a § 158 odst. 8

²⁰⁰ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat? Online. *Kriminalistika*. 2006, roč. 39, č. 4. [cit. 2024-10-04]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

²⁰¹ KONRÁD, Zdeněk. Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? *Op. cit.*

²⁰² PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat? *Op. cit.*

²⁰³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 6. 2018, č. j. 5 As 36/2018-40.

²⁰⁴ Citace z nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000. Obdobně nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01.

trestního řádu vyplývá právo odepřít svědeckou výpověď nebo vysvětlení, pokud by tím tato osoba mohla způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě (nebo osobám blízkým). Obviněný také nesmí být podle ustanovení § 92 odst. 1 trestního řádu nucen k výpovědi nebo doznání. Důkaz, který by byl získán donucením, je podle ustanovení § 89 odst. 3 trestního řádu nepoužitelný v trestním řízení.

Výrazným podporovatelem tohoto názoru byl Fryšták. Ten z výše zmíněné úpravy vyšetřovacího pokusu a rekonstrukce vyvozuje opačný závěr a *per analogiam* dovozuje nemožnost nutit obviněného k účasti na rekognici.²⁰⁵

Ústavní soud došel k závěru, že v článku 40 odst. 4 Listiny použitý pojem „výpověď“ je nutné rozšířit i na další případy, tzn. je potřeba nechávat tento pojem jen ve smyslu, v jakém ho chápe trestní řád.²⁰⁶ Ústavní soud to vymezil tak, že „*ani jiné důkazy není občan povinen proti sobě poskytovat.*“ Z čehož s odkazem na článek 40 odst. 2 Listiny plyne presumpce nevinny a na ni navazující zásada *in dubio pro reo*, z nichž jasně plyne, že obviněný nemá povinnost jakkoli sám sebe usvědčovat.²⁰⁷

4.3 Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06

V tomto případě se stěžovatel domáhal zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu. Stěžovatel jako poznávaný objekt se účastnil několika rekognic. Mimo to, že vytýkal proběhlým rekognicím rozdíl vzezření svého i ostatních figurantů, poukázal také na to, že „*nebyl poučen o právu odmítnout účast na rekognici, že mu protokoly o rekognici nebyly předloženy k podpisu a že se podle jeho informací rekognice se svědkem V. M. neúčastnil jeho obhájce a protokol o ní podepsal dodatečně.*“²⁰⁸ Výsledkem vyšetřovatele, který rekognice prováděl, bylo zjištěno, že k poučení stěžovatele došlo. Ovšem poučení se vztahovalo jen k právu nevypovídat, nikoli k možnosti se rekognice nezúčastnit. Jak sám vyšetřovatel uvedl, nepoučil stěžovatele o možnosti nezúčastnit se rekognice, protože měl za to, že stěžovatel má povinnost se rekognice zúčastnit.

²⁰⁵ FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. *Op. cit.*

²⁰⁶ Čl. 40 [Ústavní parametry trestního řízení]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Op. cit.*, marg. č. 63.

²⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000.

²⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06.

Ústavní soud se také ve své argumentaci přiklání ke stejnému názorovému proudu, který nesouhlasí s analogií k rekonstrukci a vyšetřovacímu pokusu, tedy s nemožností nutit obviněného k účasti na úkonu.

Ústavní soud ve své argumentaci odkazuje nejprve na zakotvení zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* v Listině a potažmo pak také její vyvození z Úmluvy. Dále pak rozděluje úkony podle aktivity obviněného na:

- Úkony, při nichž je vyžadována přímá aktivita obviněného (například jde o vyšetřovací pokus nebo rekonstrukce). K těmto úkonům však obviněný nesmí být nucen, ani pod hrozbou sankce.
- Úkony, kterých se obviněný účastní jen pasivně (například sejmutí otisků prstů).

Rekognici je v tomto dělení možné zařadit na pomyslnou hranici obou kategorií. Ústavní soud zde akcentuje význam rekognice, bez níž by v mnoha případech došlo ke ztížení vyšetřování, někdy spojené až s nemožností dosáhnout účelu trestního řízení. **Tímto rozdělením tak nakreslil Ústavní soud dělicí čáru, když postavil na jisto, že obviněný má povinnost se k rekognici dostavit, dokonce se jí i pasivně zúčastnit tím, že se postaví mezi ostatní pomocné objekty a bude viděn znovupoznávající osobou, ale k aktivní účasti, kdy by v rámci rekogničního úkonu mohl být poznán na základě funkčně-dynamických znaků, být nucen nemůže a je jen na vůli obviněného, jestli se jí zúčastní.**

4.4 Závěr k zákazu sebeobviňování

Odborná diskuze se nevedla jen o povinnosti zúčastnit se rekognice, ale někteří autoři se vypořádávali i s otázkou, zda s povinností zúčastnit se rekognice souvisí i povinnost objektu nemařit rekogniční úkon změnou svého zevnějšku. Fryšták má za to, že takováto účelová změna zevnějšku objektu může zmařit rekognici a ani možnost uložení pořádkové pokuty podle ustanovení § 66 trestního řádu tomu nezabrání.²⁰⁹ Oproti tomu Protivinský dospívá k názoru, že takové omezení by bylo v rozporu s presumpcí nevinny.²¹⁰

Přes značné vyjasnění situace, tedy že obviněný má povinnost strpět rekogniční úkon, kde je po něm požadováno pouze pasivní strpění úkonu, visí stále otazníky nad rekognicí podle hlasu. K té Ústavní soud uvedl, že hlas je „*objektivně biologicky daným znakem určité osoby*

²⁰⁹ FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. *Op. cit.*

²¹⁰ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat? *Op. cit.*

*podobně jako např. daktyloskopický otisk.*²¹¹ Protivínský má za to, že je na uvážení každého obviněného, zda vyhoví výzvě k zopakování určitých slov. Musí být však jasně poučen, že se takového úkonu nemusí účastnit.²¹²

²¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06.

²¹² PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat? *Op. cit.*

Závěr

S ohledem na to, že rekognice není pouhým důkazním prostředkem sloužícím k dosažení objasnění trestného činu, ale jejím zásadním účelem je i vyloučení podezření u osob, které nejsou pachatelé, čímž brání nedůvodným trestním stíháním, respektive odsouzením,²¹³ je nutné ji vnímat v širších souvislostech. Některé z nich jsem se snažila nastínit v této práci a má (vybraná) zjištění se pokusím závěrem stručně shrnout.

Kapitola zaměřená na psychologické aspekty potvrdila mou hypotézu stanovenou na počátku, a to, že s časem klesá množství informací, které si je znovupoznávající osoba schopná vybavit. Pokles byl zaznamenán, když k prvotnímu výsledku došlo s časovým odstupem, a to i v případě časového odstupu pouhých 48 hodin. Pozitivním zjištěním byla možnost uložené informace upevňovat opakovanými výsledky, jejichž provedení zřejmě nebude v praxi možné, pokud by právě upevnění vzpomínek mělo být jejich jediným cílem. V části věnované zpětnému ovlivnění dříve vnímaného jsem na základě studií zjistila, že spolusvědci a administrátoři rekognice mohou zavádějícími informacemi značně ovlivnit výběr znovupoznávající osoby. Za přínosnou považuji metodu, při které má znovupoznávající osoba o každé vypovězené informaci subjektivně určit, zda ji zařazuje do kategorie „pamatuji si,“ nebo „vím“. Ta by mohla pomoci rozpoznat, které jsou znovupoznávající osobě vlastní a které jsou převzaté. Za zvláště aktuální považuji závěry o vlivu sociálních sítí. Pokud si totiž znovupoznávající osoba vyhledává možného pachatele, dochází samozřejmě k ovlivnění paměťové stopy a znovupoznávající osoba má v následné rekognici sníženou schopnost poznat osobu, kterou opravdu viděla v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi neshledal na tomto postupu znovupoznávajících osob nic, co by činilo následnou rekognici nepřipustnou. Konstatoval pouze, že obecné soudy budou muset při hodnocení takového důkazu vzít do úvahy možné ovlivnění. Čtenáře zřejmě nepřekvapí ani závěry o vlivu stresu, jehož vysoká hladina negativně působí nejen na přesnost výpovědi, ale i na schopnost znovu poznat dříve vnímanou osobu. Osobu pod vlivem alkoholu je vhodné vyslechnout ještě v opilosti, neboť po vystřízlivění hrozí, že si nebude schopná vybavit dříve vnímané.

Další kapitola částečně volně navazuje na předchozí, když se snaží najít odpověď na otázku, jaký časový úsek mezi rekognicí *in foto* a *in natura* je vhodný k vyloučení ovlivnění první rekognicí. Bohužel vědecké závěry neposkytují jasnou odpověď. Je třeba mít na paměti,

²¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. I. ÚS 5/02.

že schopnost znovupoznat je relativně stabilní a možnost ovlivnění předchozí rekognicí je tím vyšší, čím jsou si obě rekognice časově blíží. Nejvyšší soud a Ústavní soud se touto problematikou ovšem nezabývají a v jednotlivých případech se omezují pouze na konstatování, zda bylo dodrženo omezení, že rekognice *in foto* nesmí bezprostředně předcházet rekognici *in natura*. Přestože souhlasím se závěry Nejvyššího soudu, který opakovaně zmiňuje nutnost hodnotit každou rekognici individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem, považuji za nesprávné, že se jeho argumentace nezakládá na psychologických základech. Pro doplnění uvádím, že ani návrh nového trestního řádu nepřináší v tomto ohledu více jistoty adresátům právní normy. Ustanovení o dvojité rekognici je rozvedeno v části týkající se časové následnosti obou rekognic tak, že druhá rekognice nesmí následovat „bezprostředně nebo v krátké době“ po první.²¹⁴

Poslední kapitola je věnována zásadě *nemo tenetur se ipsum accusare*. Postupně jsem vysvětlila argumenty, které vedly k názorovému střetu ohledně povinnosti objektu podrobit se rekognici. V kapitole se odráží také poznatky judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Následně však zlomový judikát Ústavního soudu vysvětlil, že nejde o porušení zákazu sebeobviňování, pokud je obviněný povinen se rekognice zúčastnit pouze pasivně, tedy netýká se to situace, kde by mělo dojít k rekognici podle funkčně-dynamických znaků, protože při poměrování práv musí být dbáno i na veřejný zájem na náležitém objasnění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů.

Touto prací jsem se snažila nastínit složitost rekogničního úkonu ve světle zásad, na nichž se zakládá úprava v trestním řádu a samozřejmě s ohledem na práva obviněného, avšak tak, aby mohla rekognice dále sloužit jako plnohodnotný důkazní prostředek. Ústavní soud v tomto smyslu dodává, že „samotná skutečnost, že poznávající osoba označila obviněného jako pachatele trestného činu, musí být ve smyslu ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu hodnocena po pečlivém uvážení všech okolností případu, včetně psychologických vlastností poznávající osoby i samotného průběhu rekognice, ať již na základě výpovědí svědků a obviněného, sepsaného protokolu či obrazového nebo filmového záznamu.“²¹⁵ Mám proto za to, že právě pochopení rekognice se všemi jejími výhodami, ale i nástrahami je jedinou cestou, jak ji využít v trestním řízení bez strachu, že bude vyhodnocena jako nezákonná.

²¹⁴ Rekodifikace trestního práva procesního. [online] *Justice.cz*. [cit. 2024-11-01] Dostupné z: <<https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>>.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BORNSTEIN, Brian H.; ROBICHEAUX, Timothy R. Methodological issues in the study of eyewitness memory and arousal. *Creighton L. Rev.*, 2008, 42: str. 525-548.

CALHOUN, Vince D., et al. Alcohol intoxication effects on visual perception: an fMRI study. *Human brain mapping*, 2004, 21.1: str. 15-26.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7386-4.

DEFFENBACHER, Kenneth A., et al. A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. *Law and human behavior*, 2004, 28.6: str. 687-706.

DEFFENBACHER, Kenneth A.; BORNSTEIN, Brian H.; PENROD, Steven D. Mugshot exposure effects: Retroactive interference, mugshot commitment, source confusion, and unconscious transference. *Law and Human Behavior*, 2006, 30: str. 287-307.

DRAŠTÍK, Antonín; HASCH, Karel; NOVÁKOVÁ, Šárka; SOVÁK, Zdeněk; ŠEVČÍK, Vlastimil et al. Konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě. In: *Trestní právo procesní*. Vyd. 2. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. str. 283-289. ISBN 80-86432-20-3.

DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Dizertační práce, vedoucí Jelínek, Jiří. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2021.

DVOŘÁK, Marek. *Rekognice osob v trestním řízení*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-532-6.

DVOŘÁK, Marek. Rekognice osob ve světle principu *nemo tenetur de ipsum accusare* a problematika opakování rekogničního úkonu = Lineups of persons in the light of the *nemo tenetur se ipsum accusare* principle and problematics of repetition of lineups. In: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, str. 403-417. Teoretik. ISBN 978-80-7502-444-2.

DYSART, Jennifer E., et al. Mug Shot Exposure Prior to Lineup Identification: Interference, Transference, and Commitment Effects. *Journal of Applied Psychology*, 2001, 86.6: str. 1280-1284.

- DYSART, Jennifer E.; LINDSAY, R. C. L. Show-up identifications: Suggestive technique or reliable method?. In: *The Handbook of Eyewitness Psychology: Volume II*. Psychology Press, 2007. str. 151-168.
- EISEN, Mitchell M., et al. How exposure to social media affects eyewitness memory. *The Champion*, 2020, str. 18-24.
- EISEN, Mitchell L., et al. "I Think He Had A Tattoo On His Neck": How Co-Witness Discussions About A Perpetrator's Description Can Affect Eyewitness Identification Decisions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2017, 6.3: str. 274-282.
- ELPHICK, Camilla, et al. Digital detectives: Websleuthing reduces eyewitness identification accuracy in police lineups. *Frontiers in Psychology*, 2021, 12: 640513.
- GILLERNOVÁ, Ilona a BOUKALOVÁ, Hedvika. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. str. 208. ISBN 80-246-1293-3.
- HAGSAND, Angelica, et al. Bottled memories: On how alcohol affects eyewitness recall. *Scandinavian Journal of Psychology*, 2013, 54.3: str.188-195.
- HANÁKOVÁ, Blanka. *Postupy soudních znalců při psychologickém posuzování obviněných*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno, 2008.
- HUFF, Mark J.; WEINSHEIMER, Camille C.; BODNER, Glen E. Reducing the misinformation effect through initial testing: Take two tests and recall me in the morning?. *Applied Cognitive Psychology*, 2016, 30.1: str. 61-69.
- HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.
- HOPE, Lorraine, et al. "With a little help from my friends...": The role of co-witness relationship in susceptibility to misinformation. *Acta Psychologica*, 2008, 127.2: str. 476-484.
- HOWIE, Pauline; ROEBERS, Claudia M. Developmental progression in the confidence-accuracy relationship in event recall: insights provided by a calibration perspective. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2007, 21.7: str. 871-893.

JANULKOVÁ, Kateřina. *Rekognice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018, 108 str., ISBN 978-80-7598-105-9.

KONRÁD, Zdeněk a kol. 1. kapitola - Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. In: *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, str. 7-89. ISBN 978-80-7380-869-3.

KONRÁD, Zdeněk a kol. *Rekognice*. In: *Kriminalistika - Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, str. 85-98. ISBN 9788073808594.

KONRÁD, Zdeněk.; VESELÁ, Jitka: *Rekognice*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2008. ISBN 978-80-7251-269-0.

LA ROOY, David J.; NICOL, Annabelle; TERRY, Philip. Intoxicated eyewitnesses: The effects of alcohol on eyewitness recall across repeated interviews. *Open Journal of Medical Psychology*, 2013, 2.3: str. 107-114.

LIN, Wenbo; STRUBE, Michael J.; ROEDIGER, Henry L. The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. *Cognitive research: principles and implications*, 2019, 4: str. 1-19.

MATES, Pavel, PÚRY, František. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, s. 7-13.

METEŇKO, Jozef; BAČÍKOVÁ, Iveta a SAMEK, Martin. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 978-80-87713-08-2.

MORGAN III, Charles A., et al. Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. *International journal of law and psychiatry*, 2004, 27.3: str. 265-279.

MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.

MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠÁMAL, Pavel. *Rekognice*. In: *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: Beck, 2003. str. 463-465. ISBN 80-7179-678-6.

MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0423-5.

- NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004. ISBN 80-7317-036-1.
- STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 4, str. 79-85.
- ODINOT, Geralda; WOLTERS, Gezinus; VAN GIEZEN, Anne. Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events. *Psychology, Crime & Law*, 2013, 19.7: str. 629-642.
- PATERSON, Helen M.; KEMP, Richard; MCINTYRE, Sarah. Can a witness report hearsay evidence unintentionally? The effects of discussion on eyewitness memory. *Psychology, Crime & Law*, 2012, 18.6: str. 505-527.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. In: *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada, 2001, Psyché (Grada). ISBN 80-247-0181-2.
- PEZDEK, Kathy; BLANDON-GITLIN, Iris. When is an intervening line-up most likely to affect eyewitness identification accuracy?. *Legal and Criminological Psychology*, 2005, 10.2: str. 247-263.
- POLIŠENSKÁ, Veronika A. a STRAUS, Jiří. *Kriminalistická psychologie pro pracovníky policie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-923-2.
- POWER, D. J. Memory, identification and crime. *Medicine, Science and the Law*, 1977, 17.2: str. 132-139. (jméno autora neuvedeno)
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. Rekognice. In: PRERAD, Vladimír. *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968, str. 329-370. ISBN nepřiděleno.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1971. ISBN nepřiděleno.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav; TIPLICA, Mircea. *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986. Acta Universitatis Carolinae. ISSN: 0323-0619.
- PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1539-1542. ISBN 978-80-7400-465-0.

- RODRIGUEZ, Dario N.; BERRY, Melissa A. Administrator blindness affects the recording of eyewitness lineup outcomes. *Law and Human Behavior*, 2020, 44.1: str. 71-87.
- RODRIGUEZ, Dario N.; BERRY, Melissa A. The effect of line-up administrator blindness on the recording of eyewitness identification decisions. *Legal and Criminological Psychology*, 2014, 19.1: str. 69-79.
- SCHREIBER COMPO, Nadja, et al. Intoxicated eyewitnesses: Better than their reputation?. *Law and Human Behavior*, 2012, 36.2: str. 77-86.
- SCHREIBER COMPO, Nadja, et al. Witness memory and alcohol: The effects of state-dependent recall. *Law and Human Behavior*, 2017, 41.2: str. 202-215.
- SMITH, Harriet MJ; FLOWE, Heather D. ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. *Applied Cognitive Psychology*, 2015, 29.2: str. 159-168.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol.: *Československé trestní řízení*. Praha: Orbis, 1963. ISBN nepřiděleno.
- STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-095-6.
- THORLEY, Craig, et al. Eyewitness memory: The impact of a negative mood during encoding and/or retrieval upon recall of a non-emotive event. *Memory*, 2016, 24.6: str. 838-852.
- TROJANOVÁ, Hana. *Rekognice-rozhodovací strategie a sociálně-kognitivní mechanismy uplatňované v procesu identifikace*. Praha, 2022. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce Boukalová, Hedvika.
- TUCKEY, Michelle Rae; BREWER, Neil. How schemas affect eyewitness memory over repeated retrieval attempts. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2003, 17.7: str. 785-800.
- TUCKEY, Michelle Rae; BREWER, Neil. The influence of schemas, stimulus ambiguity, and interview schedule on eyewitness memory over time. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 2003, 9.2: str. 101-118.

VÁGNEROVÁ, Marie. Paměť. In: *Základy psychologie*. 2. dotisk 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007, str. 61-73. ISBN 978-80-246-0841-9.

VAN OORSOUW, Kim; MERCKELBACH, Harald. The effects of alcohol on crime-related memories: A field study. *Applied Cognitive Psychology*, 2012, 26.1: str. 82-90.

VALENTINE, Tim; PICKERING, Alan; DARLING, Stephen. Characteristics of eyewitness identification that predict the outcome of real lineups. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 2003, 17.8: str. 969-993.

VALENTINE, Tim, et al. Live showups and their influence on a subsequent video lineup. *Applied Cognitive Psychology*, 2012, 26.1: str. 1-23.

VANTUCH, Pavel. 3. Obhajoba uprchlého. In: VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, str. 1192. ISBN 978-80-7400-950-1.

WELLS, Gary L. Applied eyewitness-testimony research: System variables and estimator variables. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1978, 36.12: str. 1546-1557.

WHITE, Aaron M. What happened? Alcohol, memory blackouts, and the brain. *Alcohol Research & Health*, 2003, 27.2: str. 186-196.

§ 104b: Rekognice. In: JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 837-839. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Fifth Amendment. Online. The Constitution Annotated. Constitution of the United States. 1971. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/>.

FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. Online. *Kriminalistika*. 2004. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

KONRÁD, Zdeněk. Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? Online. *Kriminalistika*. 2006, roč. 39, č. 2. [cit. 2024-10-03]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

KONRÁD, Zdeněk. K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení [online]. Policejní akademie ČR v Praze, 2008. [cit. 2024-09-20]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat? Online. *Kriminalistika*. 2006, roč. 39, č. 4. [cit. 2024-10-04]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>.

Rekodifikace trestního práva procesního. [online] *Justice.cz*. [cit. 2024-10-01] Dostupné z <https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06,

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16,

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01,

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14,

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01,
Nález Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. III. ÚS 928/20,
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1072/2017,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1508/2017,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2016, sp. zn. 6 Tdo 258/2016,
Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 5 Tdo 759/2013,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 467/2016,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 3 Tdo 324/2018,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 4 Tdo 16/2014,
Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 2/03,
Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. I. ÚS 5/02.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3362/20,
Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. III. ÚS 46/19,
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2002, sp. zn. 2 To 58/02,
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000,
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 7. 2006 ve věci Jalloh proti Německu (*stížnost č. 54810/00*),
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 2. 1993 ve věci Funke vs. Francie (*stížnost č. 10828/84*),
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 1996 ve věci John Murray proti Spojenému království (*stížnost č. 14310/88*),
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21. 2. 1985, sp. zn. 5 Tz 2/85,

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/89,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97,

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 6. 2018, č. j. 5 As 36/2018-40,

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03.

5. Seznam ostatních zdrojů

BENEŠOVÁ, Marie. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 104b trestního řádu o rekognici z hlediska procesního způsobu provedení tohoto úkonu. Sbírnka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2003, č. 4.

Vláda: Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 265/2001 Dz.

Rekognice osob v trestním řízení (vybrané problémy)

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá rekognicí osob v trestním řízení. S ohledem na to, že je téma rekognice osob široké, práce si vytyčuje za cíl rozebrat pouze tři vybraná témata, a to psychologické aspekty se zaměřením na znovupoznávající osobu, dvojitou rekognici a konečně rekognici v kontextu zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*. Rekognice jako taková je procesním úkonem a také zvláštním způsobem dokazování, a jako taková je upravena v ustanovení § 104b trestního řádu.

Teoretický úvod popisuje rekogniční úkon – pojem, osoby, které se rekognice účastní, její fáze a také vysvětluje propojení s jinými obory.

První kapitola se zaměřuje na psychologické aspekty, které nejsou v právnických publikacích tolik akcentovány. Pozornost je věnována zejména dopadům času a jeho vlivu na znovupoznávající osobu, respektive na její schopnost znovupoznat osobu viděnou v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí. Z psychologických výzkumů plyne, že s přibývajícím časem klesá schopnost znovupoznávající osoby poznat dříve viděnou osobu. Negativní vliv na ni mohou mít také alkohol a stres.

Další kapitola se zabývá podmínkami, za nichž lze provádět dvojitou rekognici. Tedy rekognici *in foto*, která je následována rekognicí *in natura*. Ta nesmí *ex lege* následovat bezprostředně po rekognici *in foto*. Vystávají tedy pochybnosti, co je myšleno pod pojmem bezprostředně. Diplomová práce analyzuje dosavadní judikaturu a její závěry porovnává se závěry psychologických studií.

Poslední kapitola se zaměřuje na ústavní rozměr rekognice a odráží vývoj rekognice ve světle zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*. Kapitola shrnuje argumenty, které jsou spojené s otázkou, zda je osoba povinna se rekognice zúčastnit, nebo jestli může úkon odmítnout. Tyto argumenty ukazují zasazení rekognice v systému trestního práva procesního a její význam pro dosažení účelu trestního řízení.

Klíčová slova:

Rekognice osob – Očité svědectví – Zvláštní způsob dokazování

Human Line-up in Criminal Proceedings (selected problems)

Abstract

This diploma thesis deals with the human line-up in criminal proceedings. Considering that the topic of the human line-up is broad, the diploma thesis aims to describe only three selected topics, namely psychological aspects with a focus on the recognising person, double human line-up and finally human line-up in the context of the principle *nemo tenetur se ipsum accusare*. The human line-up as such is a procedural step and also a special method of evidence and is regulated in the provision of § 104b of the Penal Procedure Code.

The theoretical introduction describes the act of the human line-up – a concept, the persons involved in the human line-up, its phases and also explains interconnection with other disciplines.

The first chapter focuses on psychological aspects that are not much emphasized in legal publications. Attention is paid to the influence of time and its effect on the recognising person, or on his or her ability to re-identify a previously perceived person in the context of a criminally relevant event. According to psychological researches, the ability of a person to re-identify a previously perceived person decreases with the passing of time. Alcohol and stress can also have a negative effect.

The next chapter deals with the conditions under which double human line-up can be performed. That is, the line-up *in foto*, which is followed by the line-up *in natura*. The latter must not follow immediately after the *in foto* line-up according to law. Because of that there are some doubts as to what is meant by immediately. The thesis analyses the existing court case law and compares its conclusions with those of psychological studies.

The last chapter focuses on the constitutional aspects of the human line-up and reflects the development of the human line-up in the light of the principle *nemo tenetur se ipsum accusare*. The chapter summarizes the arguments that are connected to the question of whether a person is obliged to participate in the human line-up or whether he can refuse the step. These arguments show the place of the human line-up in the system of criminal procedural law and its importance for achieving the purpose of criminal proceedings.

Key words:

Human Line-up – Eyewitness Testimony – Special Method of Evidence